

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ **05 Соціальні та поведінкові науки**
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ **051 «Економіка»**

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
НА ТЕМУ: «Країни БРІКС у глобальних конкурентних відносинах»

здобувача

Харкавенка Владислава Богдановича

(ПІБ, підпис)

Науковий керівник:

к.е.н., доцент Загарій Віта Клавдіївна

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я.М.

(підпис)

Київ 2024

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН.

Розділ 2: КРАЇНИ БРІКС У ГЛОБАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИНАХ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

Об'єкт дослідження: країни БРІКС у глобальних конкурентних відносинах.

Предмет дослідження: порівняння країн БРІКС та G-7 як прояв глобальної економічної конкуренції.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи: дослідження економічного суперництва між країнами БРІКС та G-7 як прояву глобальних конкурентних відносин між даними глобальними економічними об'єднаннями та запропонувати моделі перспективного розвитку БРІКС у глобальних конкурентних відносинах.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1 визначити сутність та характерні риси економічного поняття «глобальні конкурентні відносини» та узагальнити методологічні підходи та методичний апарат дослідження глобальних конкурентних відносин у системі світової економіки.

У розділі 2 дослідити взаємовідносини країн БРІКС та G-7 як прояв глобальної економічної конкуренції.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

В.К. Загарій

(ініціали, прізвище)

« 12 » 12 2023 р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

В.Б. Харкавенко

(ініціали, прізвище)

« 12 » 12 2023 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 72 сторінок, 4 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел з 40 найменувань.

«Країни БРІКС у глобальних конкурентних відносинах»

Об'єктом дослідження є країни БРІКС у глобальних конкурентних відносинах.

Предметом дослідження є порівняння країн БРІКС та G-7 як прояв глобальної економічної конкуренції.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – дослідження економічного суперництва між країнами БРІКС та G-7 як прояву глобальних конкурентних відносин між даними глобальними економічними об'єднаннями та запропонувати моделі перспективного розвитку БРІКС у глобальних конкурентних відносинах.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- визначити суть та характерні риси поняття «глобальні конкурентні відносини» як базисної категорії;
- дослідити індекс глобальної конкурентоспроможності як основи методологічного підходу визначення глобальної конкурентоспроможності;
- узагальнити методологічні підходи та методичний апарат дослідження глобальних конкурентних відносин у системі світової економіки;
- дослідити становлення БРІКС як наддержавного глобального економічного об'єднання;
- виокремити головні параметри протистояння між країнами БРІКС та G-7 як прояву глобальних конкурентних відносин;
- висловити гіпотези щодо майбутніх тенденцій розвитку країн БРІКС у глобальній економіці.
- запропонувати моделі перспективного розвитку БРІКС у глобальних конкурентних відносинах.

Методи дослідження:

- 1) аналіз і синтез для виявлення концептуальних засад розвитку глобальних економічних відносин;
- 2) комбінований підхід для співставлення критеріїв конкурентоспроможності та макроекономічних показників держав БРІКС;
- 3) SWOT-аналіз для економічної характеристики країн БРІКС;
- 4) порівняльний метод для співставлення показників та тенденцій країн БРІКС та G-7;
- 5) графічний і табличний методи для наочності економічних та інших показників;
- 6) індукції та дедукції для розробки критеріїв ефективності БРІКС як глобального економічного об'єднання в умовах глобальних конкурентних відносинах;
- 7) прогностичний метод дозволив висловити припущення щодо тенденцій розвитку країн БРІКС у майбутньому.

Практичне значення отриманих результатів. Результати даної кваліфікаційної роботи у практичній площині визначають альтернативи розвитку БРІКС як глобального економічного об'єднання та основного конкурента G-7 в системі глобальних конкурентних економічних та політичних відносин. Результати дослідження можуть бути використані при зміні методології індексів, що визначають конкурентоспроможність, для національних урядів, які прагнуть визначити свою конкурентоспроможність та для тих, хто цікавиться БРІКС як наднаціональним економічним об'єднанням.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Ключові слова: БРІКС, конкуренція, конкурентоспроможність, глобальні конкурентні відносини.

В і д г у к

на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»
Харкавенка Владислава Богдановича

на тему: **«Країни БРІКС у глобальних конкурентних відносинах»**

1. Актуальність теми: Поточна ситуація в світі, нездатність нинішньої світової системи управління економікою впоратися з наслідками фінансової кризи, роблять вкрай актуальними спроби ряду країн знайти власне вирішення проблем, локалізоване в їх взаємних відносинах, з яких виключені чинники загроз. Вивчення можливостей, які дає об'єднання в рамках групи БРІКС, дозволяє розширити бачення умов цього об'єднання, зрозуміти вигоди та проблеми для кожного учасника групи. Тому тема актуальна.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: в роботі визначено суть та характерні риси поняття «глобальні конкурентні відносини» як базисної категорії; досліджено індекс глобальної конкурентоспроможності; визначено становлення БРІКС як наддержавного глобального економічного об'єднання; виокремлено головні параметри протистояння між країнами БРІКС та G-7.

3. Наявність самостійних розробок автора: у роботі висловлено гіпотези щодо майбутніх тенденцій розвитку країн БРІКС у глобальній економіці; запропоновано моделі перспективного розвитку БРІКС у глобальних конкурентних відносинах.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: результати даної кваліфікаційної роботи у практичній площині визначають альтернативи розвитку БРІКС як глобального економічного об'єднання та основного конкурента G-7 в системі глобальних економічних відносин. Результати дослідження можуть бути використані при зміні методології індексів, що визначають конкурентоспроможність, для національних урядів, які прагнуть визначити свою конкурентоспроможність.

5. Наявність недоліків: Не повністю розкрита практична значущість роботи. По тексту роботи зустрічаються окремі редакційні огріхи.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота відповідає всім поставленим вимогам, може бути допущена до захисту перед екзаменаційною комісією і заслуговує на оцінку 42 бали.

Науковий керівник: доцент кафедри міжнародної економіки, к.е.н., доцент

Загарій В.К.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

“ _____ ” _____ 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН.	6
1.1 Глобальні конкурентні відносини як базисна категорія дослідження глобальних економічних об'єднань.....	6
1.2 Індекс глобальної конкурентоспроможності як основний методологічний метод визначення глобальних конкурентних відносинах.....	16
1.3 Методологічні підходи до методологічний апарат дослідження глобальних конкурентних відносин.....	27
РОЗДІЛ 2. КРАЇНИ БРІКС У ГЛОБАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИНАХ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ	32
2.1 Становлення та кооперація країн БРІКС в межах єдиного глобального економічного утворення.....	32
2.2 Протистояння між країнами БРІКС та G-7 як прояв глобальних конкурентних відносин.....	42
2.3 Тенденції розвитку країн БРІКС в системі глобальних конкурентних відносин.....	48
2.4 Проект розвитку БРІКС як глобального наднаціонального економічного об'єднання.....	54
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність даної теми зумовлено загостренням конфронтації між США та Китаєм, про що офіційні спікери обох держав заявляють, про протистояння між Пекіном та Вашингтоном. Саме це дає можливість говорити багатьом оглядачам, дослідникам та футурологам про початок нової холодної війни, тільки не в ідеологічному, а економічній площині. Тому сьогодні популярна думка серед експертів про нову Холодну війну, тільки в економічній площині. До того ж, країни, що розвивають останнім часом демонструють позитивну динаміку економічного росту, чому сприяла пандемія, так ВВП у світі з 2020 р. Виріс у трьох державах: Китай, Туреччина, Єгипет. Усе це ставить перед ними головне завдання: не втратити свій шан, об'єднавшись, мультиплікувати свої переваги та отримати прямі економічні вигоди від співпраці. Самі з такою місією було утворено БРІКС.

Серед найбільш визначних представників економічної думки, що присвятили свої праці конкурентоспроможності серед українських та зарубіжних дослідників можна назвати: А. Сміт, К. Маркс, М. Портер, Й. Шумпертр, А. Маршал, В. Адамик, І. Бондаренко, Д. Панасенко, Р. Грецький, І. Брітченко та інших.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – дослідження економічного суперництва між країнами БРІКС та G-7 як прояву глобальних конкурентних відносин між даними глобальними економічними об'єднаннями та запропонувати моделі перспективного розвитку БРІКС у глобальних конкурентних відносинах.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- визначити суть та характерні риси поняття «глобальні конкурентні відносини» як базисної категорії;
- дослідити індекс глобальної конкурентоспроможності як основи методологічного підходу визначення глобальної конкурентоспроможності;

- узагальнити методологічні підходи та методичний апарат дослідження глобальних конкурентних відносин у системі світової економіки;
- дослідити становлення БРІКС як наддержавного глобального економічного об'єднання;
- виокремити головні параметри протистояння між країнами БРІКС та G-7 як прояву глобальних конкурентних відносин;
- висловити гіпотези щодо майбутніх тенденцій розвитку країн БРІКС у глобальній економіці.
- запропонувати моделі перспективного розвитку БРІКС у глобальних конкурентних відносинах.

Об'єктом дослідження є країни БРІКС у глобальних конкурентних відносинах.

Предметом дослідження є порівняння країн БРІКС та G-7 як прояв глобальної економічної конкуренції.

У роботі були використані наступні наукові *методи*: аналіз і синтез для виявлення концептуальних засад розвитку глобальних економічних відносин; комбінований підхід для співставлення критеріїв конкурентоспроможності та макроекономічних показників держав БРІКС; SWOT-аналіз для економічної характеристики країн БРІКС; порівняльний метод для співставлення показників та тенденцій країн БРІКС та G-7; графічний і табличний методи для наочності економічних та інших показників; індукції та дедукції для розробки критеріїв ефективності БРІКС як глобального економічного об'єднання в умовах глобальних конкурентних відносинах; прогностичний метод дозволив висловити припущення щодо тенденцій розвитку країн БРІКС у майбутньому.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Результати даної кваліфікаційної роботи у практичній площині визначають альтернативи розвитку БРІКС як глобального економічного об'єднання та основного конкурента G-7 в системі глобальних конкурентних

економічних та політичних відносин. Результати дослідження можуть бути використані при зміні методології індексів, що визначають конкурентоспроможність, для національних урядів, які прагнуть визначити свою конкурентоспроможність та для тих, хто цікавиться БРІКС як наднаціональним економічним об'єднанням.

Інформаційною базою дослідження послужили монографії, наукові публікації в спеціалізованих журналах, матеріали міжнародних організацій, статистична інформація, експертні оцінки дослідників та аналітичних матеріалів.

Структура роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН

1.1. Глобальні конкурентні відносини як базисна категорія дослідження глобальних економічних об'єднань

Після краху СРСР та світової комуністичної системи з її адміністративно-плановою економікою, світ зрозумів невідворотність перемоги не лише демократії, але і її головного досягнення – ринкової економіки. Найперші представники вільного та ліберального ринку говорили про важливість конкуренції як невід'ємної складової економічних процесів, відповідно, у політичній теорії вона була базисним поняттям тодішнього понятійно-категоріального апарату.

Одним із базових категорій даного дослідження є конкуренція. Системно розглядаючи дане питання (таблиця 1.1), розглянувши основні економічні школи та думку окремих економістів з цього питання, можна розуміти конкуренцію у трьох площинах [40]:

Конкуренція як суперництво ринкових суб'єктів задля максимізації користі (досягнення бажаних показників діяльності).

1. Конкуренція як елемент, що регулює ринок.
2. Конкуренція як боротьба старого та нового.

Таблиця 1.1- Визначення поняття «конкуренція»

Визначення	Автор/джерело
Теорія абсолютних переваг (А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Мілль)	Приватна ініціатива й вільний конкурентний ринок, на якому рівновага між виробництвом і споживанням підтримувалась, з одного боку, завдяки конкуренції між великою кількістю незалежних виробників, а з другого - завдяки наявності масових індивідуальних споживачів
Теорія рівноваги (А. Маршалл)	Конкуренція слугувала ідеальним механізмом встановлення рівноваги на ринку завдяки дії законів граничної корисності та граничної продуктивності. Вона забезпечувала розвиток технологій та споживацьких переваг на основі визначених відносних цін.
Еволюційна теорія (Й. Шумпетер)	Конкуренція враховувала не лише процеси регулювання кон'юнктури ринку, а й вміння суб'єктів ефективно впроваджувати інноваційні технології.
Теорія конкурентних переваг (М. Портер)	Конкуренція проявлялась завдяки конкурентним перевагам підприємств залежно від зміни конкурентного середовища та від їх ефективного використання.
Теорія інтелектуального лідерства (Г. Хамел, К. Прахалад)	Використання нових форм бізнесу, інноваційних технологій в глобальному масштабі, прийняття нестандартних рішень щодо задоволення несформованих потреб споживачів стали новими чинниками конкуренції.
Маркс К. [31]	Властива товарному виробництву антагоністична боротьба між приватними виробниками за більш вигідні умови виробництва і збуту товарів.
Портер М. [36]	Динамічний процес, що розвивається, безупинно мінливий ландшафт, нові шляхи маркетингу, нові виробничі процеси і нові ринкові сегменти.
Грецький Р. [26]	Економічна категорія, що виражає виробничі відносини між товаровиробниками в процесі обміну продуктами праці.
Адамик В.А. [21]	Суперництво у будь-якій сфері діяльності між окремими юридичними або фізичними особами (конкурентами), зацікавленими у досягненні однієї мети.
Панасенко Д.А. [34]	Політико-економічні відносини між державами стосовно отримання кращих умов на ринках збуту для себе та своїх виробників.

Із цього можна виокремити певні загальні тенденції, які характерні для конкуренції як економічної категорії [27]: по-перше, конкуренція здатна масштабуватися за просторовим критерієм: від ринку як місця до ринку як глобальної категорії; по-друге, у часи інформатизації та глобалізації світових відносин, що проходять на тлі нової технологічної революції нашого часу, збільшуються чинники, що впливають на конкуренцію (ІТ-грамотність населення, охоплення Інтернетом тощо); по-третє, конкуренція перестала бути константою, набираючи рис динамічного процесу, який стає об'єктом спостереження та досліджень економістів-дослідників щодо майбутніх тенденції та закономірностей розвитку (як в межах окремого підприємства, так і держав, субрегіонів); по-четверте, на сучасному етапі дослідники-економісти намагаються, під час досліджень у царині конкуренції, виокремити спільні, універсальні характеристики, що могло б засвідчити універсальність досліджуваного процесу; по-п'яте, сьогодні фокус досліджень конкуренції змістився на аналіз внутрішньої конкуренції, іншими словами, споживача, працівника, інвестора тощо.

Співзвучним, але іншим за семантикою категорія – конкурентоспроможність. Якщо виходити з економічної точки зору, то поняття «конкуренція» та «конкурентоспроможність» є досить близькими, однак, розглядаючи семантику цих понять, то приходимо до висновку, що вони мають спільнокореневе слово «конкуренція» у сенсі змагання, боротьба. Конкуренція має на увазі змагальний процес, у той час як конкурентоспроможність стан до змагання, боротьби, який взятий нами до уваги суб'єкт має по відношенню до іншого у певний момент часу. Також конкурентоспроможність як економічна категорія краще описує змагальний процес між такими суб'єктами глобальної економіки як держава чи об'єднання держав, що є важливим для даного дослідження.

Щоб краще збагнути суть поняття «конкурентоспроможність» пропонується розглянути приклади визначення цієї категоріями дослідниками-економістами (таб. 1.2)

Таблиця 1.2. Визначення поняття «конкурентоспроможність»

Визначення	Автор/джерело
Мазаракі А. А. [29]	економічні відносини з приводу створення та реалізації комплексу конкурентних переваг, що притаманні суб'єкту ринку.
Кузьмін О. Є. [28]	сукупність важелів і способів впливу на сфери створення й реалізації конкурентоспроможних товарів, цілі та відповідальність суб'єктів господарювання, що реалізуються за допомогою сукупності управлінських засобів.
Брітченко І. Г. [23]	комплексна порівняльна характеристика, яка полягає у спроможності використання різних видів ресурсів ефективніше, ніж у конкурентів, та визначає його положення серед аналогічних суб'єктів господарювання.
Смолін І. В. [38]	нова якісна характеристика організації, що забезпечує її конкурентний успіх, основою якої слугує комплекс позитивних відмінностей, достатніх для протистояння негативному впливу зовнішнього середовища для реалізації визначених цілей.
Піддубний І. О. [35] Піддубна А. І.	потенціальна або реалізована здатність економічного суб'єкта до функціонування у релевантному зовнішньому середовищі, яка ґрунтується на конкурентних перевагах і відображає його позицію відносно конкурентів.
Минко Л. М. [32]	можливість проведення ефективної господарської діяльності та її практичної прибуткової реалізації в умовах конкурентного ринку.
Воронкова А. Е. [25]	специфічна ознака суб'єкта ринкових відносин, що виявляється в процесі конкуренції та дозволяє зайняти свою нішу в ринковому господарстві для забезпечення розширеного відтворювання, яке передбачає покриття всіх витрат виробництва й отримання прибутку від господарської діяльності.

Конкурентоспроможність існує лише за умов конкуренції та через неї, як родового поняття, що виражає зміст ринкових відносин. Підводячи підсумки з даних, що наведені у таблиці 2, можна зробити декілька узагальнень: по-перше, переважна більшість дослідників-економістів оперують поняттями «здатність», «можливість» або «характеристика» щодо досліджуваного поняття, надаючи перевагу слову «здатність»: «здатність конкурувати», «здатність протистояти іншим виробникам», «здатність реалізації конкурентних переваг», «здатність працювати в конкурентному середовищі», «здатність виробляти та продавати конкурентоспроможну продукцію» тощо; по-друге, конкурентоспроможність є здатністю до введення вольової боротьби (конкуренції) певного економічного суб'єкта з іншими суб'єктами на рику задля досягнення поставлених цілей та задач; по-третє, конкурентоспроможність як економічна категорія розкриває вузькоспецифічну сферу, що інкорпорує проектні, виробничі, розподільні і споживчі аспекти результату економічної діяльності. Таким чином, конкурентоспроможність має місце усім структурним підсистемам економічної системи, що розкривається у боротьбі (змаганні), що зумовлює перерозподіл існуючого на ринку сегментів активних на ній економічних суб'єктів на її користь. Після процесу операціоналізації «конкурентоспроможність» необхідно виокремити певні аспекти, що джасть уявлення про цю економічну категорію у комплексному вимірі та виділити її місце у системі економічних категорій. Дані показники представлені на рис. 1.1 [24].

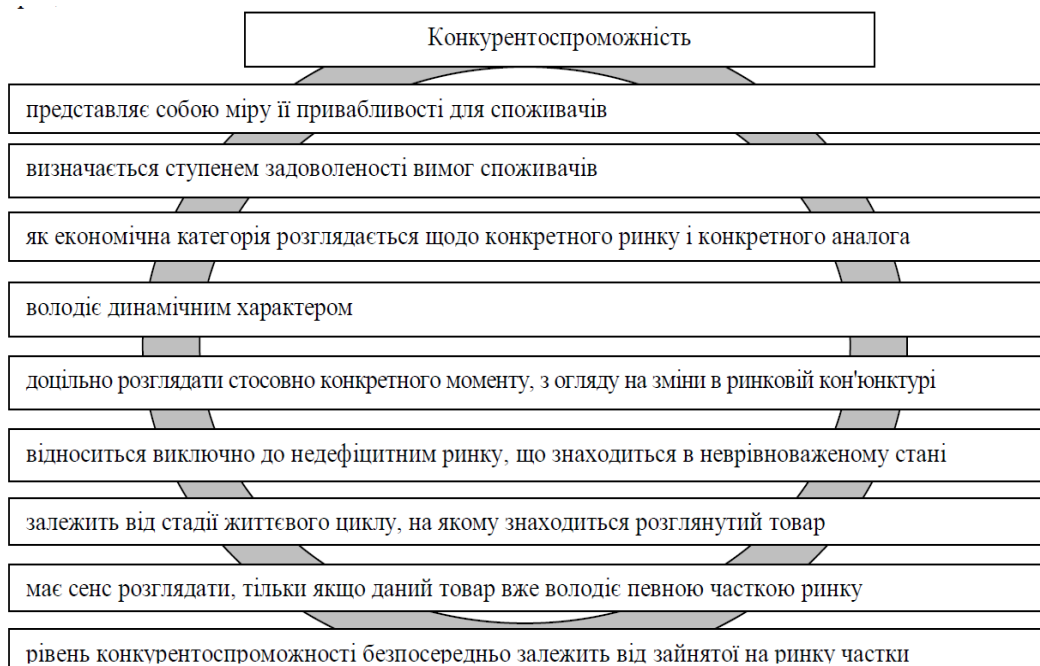

Рисунок 1.1.- Характеристика конкурентоспроможності як економічної категорії (побудовано на основі джерела [24])

Конкуреноспроможність держави – характеристика, що визначає, обумовлене економічними, соціально-демографічними, політичними, екологічними факторами, стійке становище країни на внутрішньому ринку, спроможність долати бар'єри виходу на зовнішній ринок та здатність вести конкурентну боротьбу. Іншими словами, конкурентоспроможність національної економіки є можливістю (здатністю) усвідомлювати свою роль та місце у глобальній економічній системі взаємовідносин інших національних економік та обрати оптимальний варіант для підвищення власних стимулів для підвищення власної конкурентоспроможності у різних площинках (підвищення продуктивності виробництва і розвиток ринкової інфраструктури, накопичення інноваційного потенціалу, забезпечення макроекономічної стабільності, підвищення рівня життя громадян).

Під конкурентоспроможністю національних економік слід розуміти здатність країни утримувати певну позицію у світовій економіці, що базується на сукупності цілеспрямованих дій стратегічного характеру бізнесу й уряду, які націлені на підвищення продуктивності виробництва і розвиток ринкової інфраструктури, накопичення інноваційного потенціалу, забезпечення макроекономічної стабільності, підвищення рівня життя громадян [22, с.56]. Це класичні варіанти розуміння цієї категорії, однак зміни, що відбуваються у світі наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. створюють нові потреби, відповідно утворюються нові запити з боку дослідників. Тут є кілька напрямів, що зумовлено відсутність певних рамок та творчий підхід дослідників-економістів.

Перший підхід - глобалізаційно-інноваційний, його автором є дослідник-економіст М. Познера, що у 1961 р. розробив теорію технічного розриву. [4, с.56] Суттю підходу є те, що стимулювання міжнародної торгівлі між країнами відбувається завдяки технологічному прориву в одній якійсь галузі певної країни, а потім поширюється і на інші, але з запізненням, що можна пояснити наявністю інноваційного лагу. Іншими словами, державам характерна квазімонополія на виробництво інноваційної продукції. Поступово винайдення альтернативних технологій або/чи обмін інноваційними технологіями зменшує асиметричність між державами. Трохи іншу точку зору, але в межах даної парадигми, притримуються дослідники-економісти Б. Йонссона та Б.-А. Лундвалля [11, с. 87]. Вони висунули ідею «блоків розвитку», що представляють із себе царини та територіальні виробничі об'єднання, які є джерелом розвитку конкурентних переваг національних економік та передбачають безперервний процес покращення знань та умінь громадян.

Екологічно-еволюційний підхід. Дж. Ф. Мур у книзі «Кінець конкуренції» звертає увагу на тотожності конкуренції та співробітництва. Він привніс у теорію конкурентних переваг власнорозроблену модель підприємницьких екосистем. Мур сформулював гіпотезу про адекватність природного (екологічної системи) і бізнес середовищ, їх взаємодія протікає у боротьбу (конфлікти) й одночасно через співробітництво і взаємозалежність. Позиція держави як економічного суб'єкта залежить не лише від її внутрішньої організації, а й від навколишнього середовища, тому на державу варто споглядати як на елемент екосистеми, в якій інтереси всіх суб'єктів є взаємопов'язаними. Іншими словами, держави турбуються про свою конкурентну позицію на ринку, тому мусить не покращувати власні показники конкурентоспроможності, натомість сприяти «виращуванню та захисті екосистеми», бо вона синтезує вплив зовнішнього середовища, конкуренції та еволюції. Цей феномен у економічній літературі відомий як «екоеволюцією». [12, с. 45-46]

Третя концепція - технологічних інновацій. Її розробником став А. Сливоцькі [16, с.26-29]. На його думку, технологічні інновації уже не є новинкою на ринку та основою, на яку могла б спертися компанія, щоб будувати власні конкурентні переваги з метою розширення на нові ринки. Рушійною силою ринкової вартості на даний момент виступають ефективні бізнес-моделі. У них є чіткий цикл, що складається із зростання цінності, стабільності та старіння. Модель бізнесу – це як компанія обирає споживача, формує та розмежовує свої пропозиції, розподіляє ресурси, визначає які задачі вона може реалізувати власними силами, а де потрібно залучати спеціалістів зі сторони, виходить на ринок, створює цінність для споживача та отримує від цього прибуток. Послідовники цього підходу, такі як: М. Дж. Ейрінг, М. Джонсон та Г. Нарі [5, с.89-95], вважають, що за допомогою

бізнес-моделі можна конкурувати на основі диференціації витрат чи на основі ціни, поєднуючи в різний спосіб ключові складові бізнес-моделі.

Четвертий підхід - «стратегія блакитного океану». Дана ідея мала місце у напрацюваннях В. Кім Чана та Р. Моборн [10,с.33-34]. Дослідники-економісти вважають, що весь світовий ринок можна умовно дихотомічно поділити на зони «блакитні океани» та «червоні океани». У межах другої зони конкуренція відбувається на основі традиційних факторів та способів, в той час як голубі океани відкривають нові можливості на основі інновації цінностей. Тобто, головним чинником в інновації цінностей та утворенні блакитного океану відіграє стратегічний чинник – інструмент для діагностики та побудови інноваційної стратегії. Тут варто наголосити на том, що дана концепція голубого океану стала підґрунтям динамічного поживлення інтеграційних процесів, розширення меж ринків та співробітництва між державами. Її впровадження як інструменту впливу дозволило збудувати інноваційні стратегії на макро-мікрорівнях.

З контрадикторних позицій виходив Р. Гунтер Макграсс, яка вважає, що конкурентні переваги є змінними, а не константами. У роботі «Кінець конкурентним перевагам. Як пристосовувати стратегію до змін бізнесу» [15, с. 168] вона розвінчує міф, що панацеєю для кожної компанії є стратегія, яка направлена на пошук вигідного положення в певній галузі, а пізніше утворення сприятливих умов для довгострокових конкурентних переваг. За умов креативної економіки цей підхід вже не діє. Тоді головним питанням для компаній є пошук наступних можливостей та максимізація ефективності від наявних активів. Конкуренція на рівні галузі стала недієвою, у процесі трансформації все більше популярності набирає конкуренція на рівні «арени» (певний зв'язок між споживачами та пропозицією, сегментами ринку і географічним положенням). Компанії

мусять скоординувати свою діяльність для створення можливостей та знань які будуть оптимальними для різного роду «арен». Таким чином, конкурентну перевагу здобувають не ті економічні суб'єкти, які оперують необмеженими ресурсами, а ті, що реалізують конструктивний управлінський підхід до реалізації стратегії. Підтримання конкурентних переваг визначається концентрацією зусиль на ключових компетенціях.

Таким чином, узагальнивши складові ширшого поняття «глобальні конкурентні відносини» через вузькі: «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможність держав» можна надати таке визначення: глобальні конкурентні відносини – це здатність до суперництва/змагання суб'єктів господарювання на міжнародному/глобальному рівні у процесі їх взаємодії задля реалізації поставлених ними цілей. Серед її головних рис варто назвати: вольовий характер, адаптивність та динамічність, глобальний характер, здатність до змагального процесу відповідних економічних суб'єктів, взаємозалежний характер реалізації тощо.

1.2. Індекс глобальної конкурентоспроможності як основний методологічний метод визначення глобальних конкурентних відносин

Як видно з першого підпункту першого розділу, явище глобальних конкурентних відносин є дифузним, нестабільним та динамічним процесом, що залежить від багатьох детермінантів. Саме тому дане поняття, для кращого розуміння експертами та урядами держав, щоб працювати ефективніше, розуміючи сучасний стан та поточні перспективи, необхідно підходити до розуміння цього явища з формально-математичної точки зору. Іншими словами, складаннями різними фаховими урядовими та неурядовими організаціями, ЗМІ індексів конкурентоспроможності. Вчені-економісти, бажаючи дослідити цей тип відносин, користуються великою купою статистичних даних, апробаціях яких здійснюється через кластерний та факторний аналізи, наприклад, які дозволяють працювати з великим обсягом даних.

Однак головним питанням залишається вплив внутрішніх та зовнішніх, об'єктивних та суб'єктивних чинників на кінцевий результат конкурентних відносин у глобальному вимірі. Для цього дослідники застосовують певні формалізовані методи, такі як методи економіко-математичного моделювання, метод експертних оцінок та емпіричний аналіз тощо. Складність як самих сучасних наднаціональних економічних об'єднань, національних та субрегіональних економік роблять величезну похибку досліджуваних результатів та, як наслідок, невпевненість у формальному підході розрахунку конкурентних відносин глобального масштабу.

Частина дослідників-економістів, що надають перевагу міждисциплінарним зв'язкам економічних процесів з іншими суспільними сферами притримуються думки, що у сьогоденних умовах глобалізму та надінтерсуб'єктивізму важливим фактором стали суб'єктивні чинники, які

можуть змінювати від непередбачуваних умов. Тому вони надають перевагу емпіричним методам: порівняльного, експерименту та узагальнення. Незважаючи на це, необхідно констатувати, що найкращим варіантом є використання під час такого роду досліджень комплексного підходу, який дозволить об'єднати переваги обох методів та мінімізувати недоліки. У цій частині розділу мова буде йти про першу групу методів – формальні, які базуються на індексах.

Найбільш авторитетними суб'єктами, які створюють відповідні індекси та до думки яких прислухаються різні суб'єкти економічних взаємовідносин – міжнародні фінансові інституції (Група Світовий банк, Всесвітній економічний форум у Давосі, структури Організація Об'єднаних Націй тощо). Таким індексам та рейтингам і буде присвячена ця частина роботи. Розпочнемо розгляд з дослідження, яке проводить Інститут розвитку менеджменту в Швейцарії – індекс світової конкурентоспроможності. Це щорічний моніторинг конкурентоспроможності, який публікується з 1989 р., і до 1996 р. Після останньовказаної дати, методологічний підхід, на вимогу Всесвітнього економічного форуму було змінено. дослідження проводилося спільно з експертами Всесвітнього економічного форуму: збільшено параметри дослідження з 20 до 332 індексів, що згруповано у чотири блоки індикаторів індексів конкурентоспроможності (макроекономічні показники, ефективність владних інституцій, ефективність бізнес-середовища та відповідної інфраструктури). Головною проблемою даного індексу є відсутність часткових та згрупованих значень дослідження, які не вказуються у загальному індексу.

Друге дослідження яке було обрано для аналізу - рейтинг цифрової конкурентоспроможності країн світу. Воно проводиться з 2013 р. Інститутом розвитку менеджменту в Швейцарії. Методологічною основою даного

дослідження є три згруповані критерії та показники та п'ятдесят часткових індексів, такі як знання, технології, готовність суспільства до змін тощо. Остання має важливе значення в тих умовах, у яких перебувають держави сьогодні. Третє дослідження, яке здебільшого розглядає технологічну складову конкурентоспроможності є інноваційні дослідження конкурентоспроможності, що ґрунтується на технологічній складовій даного процесу. У 2007 р. було створено рейтинг, розроблений на базі Глобального інноваційного індексу, обрахунками займається експертна група Міжнародної бізнес-школи INSEAD (Франція) та Корнельського університету (США). Дане дослідження базується на таких показниках, які згруповані у сім блоків: інститути і політика; кадровий потенціал; загальна та ІКТ-інфраструктура; конкурентоспроможність ринків та компаній, результати у сфері креативності; результати наукових досліджень.

Всесвітній економічний форум вивчає конкурентоспроможності націй впродовж трьох десятиліть. З 1979 року, щорічні звіти про глобальну конкурентоспроможність досліджували чинники, дозволяють національній економіці досягти стійке економічне зростання та довгострокове процвітання. Протягом багатьох років наші звіти слугували порівняльним аналізом інструменти для визначення бізнес-лідерів і політиків перешкоди для підвищення конкурентоспроможності з метою стимулювання обговорення стратегій їх подолання.

Методологія, що використовується для оцінки національної конкурентоспроможності, неминуче розвивалася з часом, тому було взято до уваги останні думки щодо факторів стимулювання конкурентоспроможності та зростання. Це було в цьому контексті що в 2004 році Всесвітній економічний форум запровадив Глобальний індекс конкурентоспроможності, дуже комплексний індекс для вимірювання національної

конкурентоспроможності, врахування мікроекономічних та макроекономічних основ національної конкурентоспроможності.

Як уже зазначалося, конкурентоспроможність необхідно розуміти набір інститутів, політики, а також фактори, що визначають рівень продуктивності а рівень продуктивності, у свою чергу, встановлює стійкий рівень процвітання, який можна заробити економіка. Іншими словами, більш конкурентоспроможна економіка мають тенденцію отримувати більш високий рівень доходу своїх громадян. Рівень продуктивності також визначає норми прибутку, отримані від інвестицій в економіку.

Оскільки норми прибутку є фундаментальними детермінантами темпів зростання економіки, більше конкурентоспроможна економіка – це економіка, яка, швидше за все, буде розвиватися швидше у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Концепція конкурентоспроможності, таким чином, передбачає статичну і динамічні компоненти: хоча продуктивність о країна чітко визначає свою здатність підтримувати високий рівень рівень доходу, це також одна з центральних детермінант віддачі від інвестицій, яка є однією з центральних фактори, що пояснюють потенціал зростання економіки.

Індекс базується на останніх теоретичних та емпіричних дослідженнях і складається зі 110 змінних, дві третини з яких походять з опитувань керівників, а одна третина – із загальнодоступних джерел, таких як ООН. Дослідження думки керівників проводяться з репрезентативною вибіркою бізнес-лідерів у відповідних країнах. Розмір вибірки поступово збільшувався щороку і наразі становить близько 14 500 із 142 країн. ВЕФ визначає конкурентоспроможність як сукупність інститутів, політики та факторів, які визначають рівень продуктивності країни та норми прибутку на інвестиції як фундаментальні рушії темпів її зростання. Більш конкурентоспроможна

економіка, швидше за все, з часом розвиватиметься швидше. Змінні згруповані в дванадцять стовпів, причому кожен стовп представляє важливий, унікальний детермінант конкурентоспроможності.

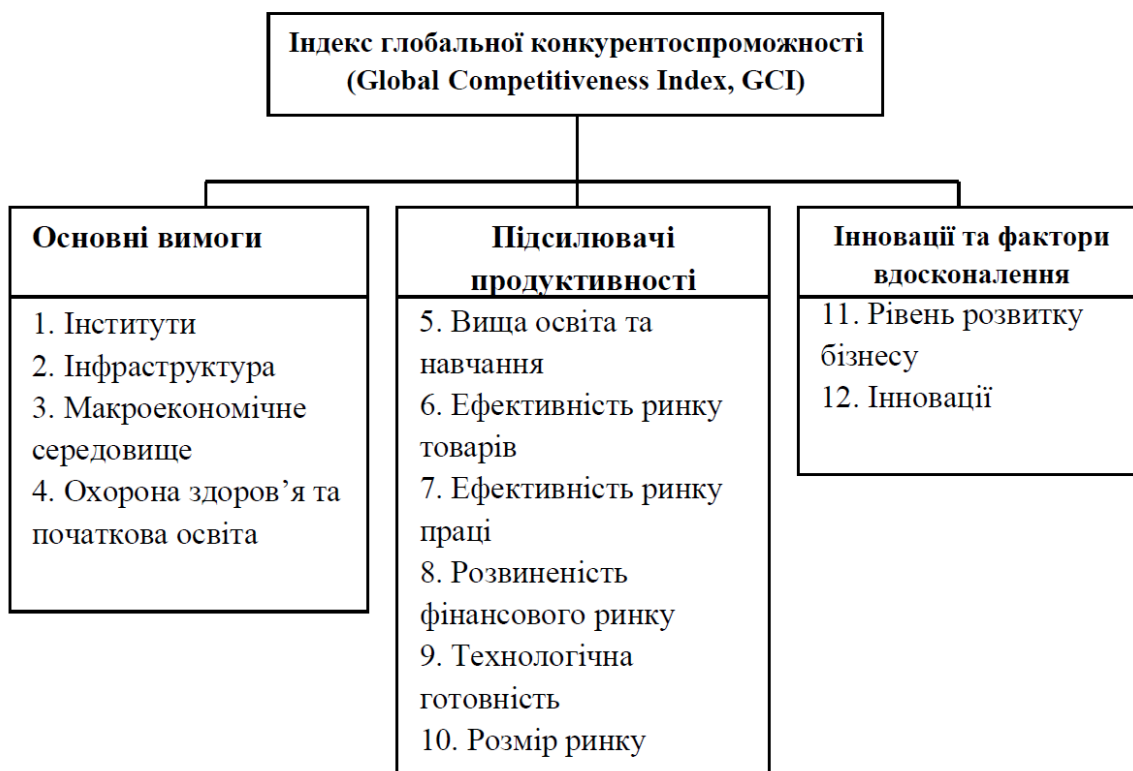

Рисунок 1.2. Складник індексу глобальної конкурентоспроможності [24].

Дванадцять стовпів конкурентоспроможності включають:

1. Інституції. Дана сфера залежить від ефективності та поведінки як державних, так і приватних зацікавлених сторін. Правова та адміністративна структура, в якій взаємодіють особи, компанії та уряди, визначає якість державних інститутів нації та має сильний вплив на конкурентоспроможність і зростання. Сильні приватні інституції також важливі для здорового та сталого розвитку економіки.

2. Інфраструктура. Розгалужена та ефективна інфраструктура, включаючи ефективні види транспорту, включаючи чудові дороги, залізниці, порти та

повітряний транспорт, є важливою для здорового функціонування економіки. Для компаній важливо безпечно та своєчасно доставляти свої товари на ринок і сприяти переміщенню працівників до робочих місць. Ефективне електропостачання також важливе, як і міцна та розгалужена телекомунікаційна мережа, яка забезпечує вільний потік інформації.

3. Макроекономічне середовище. Стабільність макроекономічного середовища також є важливою для загальної конкурентоспроможності нації. Фіскальний дефіцит обмежує майбутню здатність уряду реагувати на ділові цикли. Компанії не можуть працювати ефективно, коли рівень інфляції високий. Іншими словами, макросередовище має бути стабільним, щоб будь-яка економіка могла розвиватися стійким чином.

4. Охорона здоров'я та початкова освіта. Здорова робоча сила вважається критично важливою для конкурентоспроможності та продуктивності нації. Працівники зі слабким здоров'ям не можуть працювати відповідно до свого потенціалу, є менш продуктивними та спричиняють значні витрати для бізнесу, оскільки хворі працівники часто відсутні або працюють з нижчим рівнем ефективності. Таким чином, інвестиції в надання медичних послуг є критично важливими як з економічних, так і з моральних причин. Цей стовп також враховує кількість і якість базової освіти, яка вважається критично важливою в економіці 21 століття.

5. Вища освіта та підготовка фахівців. Якісна вища освіта та підготовка вважаються вкрай важливими для країн, які бажають просунути вгору по ланцюжку розвитку. Цей компонент відображає показники охоплення середньою та вищою школами, а також якість освіти за оцінкою керівників підприємств. Постійний розвиток персоналу та безперервне навчання є важливими для забезпечення постійного підвищення кваліфікації робочої сили.

6. Ефективність ринку товарів. Ця складова стосується виробництва правильного поєднання товарів і послуг, а також забезпечення того, щоб ними торгували найбільш ефективно в економіці. Здорова конкуренція як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках має вирішальне значення для підвищення ефективності ринку, а отже, і продуктивності бізнесу.

7. Ефективність ринку праці. Ефективність і гнучкість ринків праці є критично важливими; працівники повинні мати можливість переходити з однієї економічної діяльності на іншу швидко та з невеликими витратами, враховуючи коливання заробітної плати з мінімальними соціальними порушеннями. Ефективні ринки праці також забезпечують сильні стимули для працівників на основі меритократії та забезпечують гендерну рівність у робочому середовищі.

8. Розвиток фінансового ринку. Ця складова зосереджена на наявності та доступності фінансових послуг, легкості доступу до позик, наявності венчурного капіталу, надійності банків та регулюванні бірж цінних паперів. Ефективний фінансовий сектор має вирішальне значення для успіху підприємницьких та інвестиційних проектів і продуктивності. Відповідне регулювання також необхідне для захисту інвесторів та інших учасників економіки в цілому.

9. Технологічна готовність. Цей стовп оцінює швидкість, з якою економіка запроваджує існуючі технології, що підтримують виробничі процеси, що забезпечує підвищення ефективності, інновацій та конкурентоспроможності. Фірмам, які працюють у країні, потрібен доступ до передових продуктів і схем, а також здатність їх сприймати та використовувати. Наявність передових технологій, легкість передачі технологій, кількість користувачів Інтернету та абонентів широкопasmового, мобільного та Інтернету також є ключовими факторами цього стовпа.

10. Розмір ринку. Розмір ринку має вирішальне значення, оскільки великі ринки дозволяють фірмам використовувати ефект масштабу. У глобальній економіці як внутрішні, так і зовнішні ринки враховуються при оцінці цього стовпа, оскільки експорт можна розглядати як заміну внутрішнього попиту при оцінці розміру ринку для фірм з країни.

11. Розвиток бізнесу. Це стосується двох складно пов'язаних факторів: якості загальних ділових мереж країни та якості операцій і стратегій окремих фірм. Ці фактори особливо важливі для розвинених країн. Якість мережі країни вимірюється кількістю та якістю місцевих постачальників і ступенем їх взаємодії. Коли утворюються кластери компаній і постачальників, підвищується ефективність і створюються більші можливості для процесів і продуктів, а також зменшуються бар'єри для входу на ринок нових фірм.

12. Інновації. Остання складова конкурентоспроможності пов'язана з технологічними інноваціями, враховуючи те, наскільки добре фірми проектують і розробляють передові продукти та процеси, що дозволяють створювати все більш цінну діяльність. Поштовх до інновацій має підтримуватися як приватним, так і державним секторами, значними інвестиціями в дослідження та розробки (НДДКР), наявністю високоякісних науково-дослідних установ із широким співробітництвом у галузі та захистом інтелектуальної власності.

Дванадцять стовпів не є незалежними, але підсилюють один одного, слабкість в одній сфері часто має негативний вплив на інші сфери. Тут важливо усе дивитися комплексно, через кожну структуру одиницю системи та підсистеми. Відповідно до теорій розвитку, GCI групує національні економіки на три етапи відповідно до ВВП на душу населення: 1) економіка, керована факторами виробництва; 2) Економіка, орієнтована на ефективність; 3) Інновації.

1) Факторна економіка. Економіка, що керується факторами виробництва, конкурує на основі наявності у них некваліфікованої робочої сили та природних ресурсів. Підтримка конкурентоспроможності на цьому етапі розвитку зосереджується на перших чотирьох стовпах. 35 країн з ВВП на душу населення менше ніж 2000 доларів США вважаються факторно-орієнтованими економіками та включають: Бангладеш, Бенін, Бурунді, Камбоджа, Камерун, Чад, Кот-д'Івуар, Ефіопія, Гамбія, Гана, Гвінея, Гаїті, Індія, Кенія, Киргизька Республіка, Лаоська НДР, Лесото, Ліберія, Мадагаскар, Малаві, Малі, Мавританія, Мозамбік, М'янма, Непал, Нікарагуа, Пакистан, Руанда, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Таджикистан, Танзанія, Уганда, Замбія та Зімбабве. Зараз шістнадцять країн переходять від стадії 1 до стадії 2 (орієнтована на ефективність) і мають ВВП на душу населення від 2000 до 2999 доларів США: Алжир, Азербайджан, Бутан, Ботсвана, Габон, Гондурас, Іран, Казахстан, Кувейт, Молдова, Нігерія, Філіппіни, Саудівська Аравія, Венесуела та В'єтнам.

2) Економіка, орієнтована на ефективність. Оскільки країни стають більш конкурентоспроможними, їхня конкурентоспроможність визначається п'ятою та десятою опорами. До 31 країни з ВВП на душу населення від 3000 до 8999 доларів США входять Албанія, Вірменія, Болівія, Боснія і Герцеговина, Болгарія, Кабо-Верде, Китай, Колумбія, Домініканська Республіка, Еквадор, Єгипет, Сальвадор, Грузія, Гватемала, Гайана, Індонезія, Ямайка, Йорданія, Македонія, Чорногорія, Марокко, Намібія, Парагвай, Перу, Сербія, Південна Африка, Шрі-Ланка, Свазіленд, Таїланд, Туніс і Україна. Двадцять країн 2-го етапу з ВВП на душу населення від 9000 до 17 000 доларів США переходять до 3-го етапу (орієнтованого на інновації): Аргентина, Бразилія, Чилі, Коста-Ріка, Хорватія, Угорщина, Латвія, Ліван, Литва, Малайзія, Маврикій, Мексика, Оман, Панама, Польща, Румунія, Росія, Сейшельські острови, Туреччина та Уругвай.

3) Економіка, орієнтована на інновації. Нарешті, коли країни переходять до третього етапу, їхня конкурентоспроможність визначається двома останніми стовпами, складністю виробничих процесів та інноваціями. До інноваційних економік належать 38 розвинених, значно багатших країн із ВВП на душу населення понад 17 000 доларів США: Австралія, Австрія, Бахрейн, Бельгія, Канада, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Гонконг, Ісландія, Ірландія, Ізраїль, Італія, Японія, Республіка Корея, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Португалія тощо.

Однак дана методологія не є панацеєю, тому вона із часом проходить через верифікацію, що тягне за собою ревізію її обрахунків [14]. У 2018 році учасники Всесвітнього економічного форуму представили значні методологічні зміни. Це дослідження має на меті перевірити, чи методологічні зміни в структурі індексу, збільшують його здатність охоплювати реальну конкурентоспроможність економік. Використовуючи принцип чутливості аналізу, стало очевидним, що зміна методології призвела до меншої кількості опор незначного значення. У випадку Індексу 2017 було чотири стовпи, тоді як після змін лише два стовпи: ринок продукції та ринок праці. У процесі оптимізації численні змінні (насамперед індикатори, засновані на думці) були незначущими для пояснення дисперсії Індексу і можуть бути виключені з набору діагностичних змінних без впливу на індекс значення. Наприклад, у випадку нової методології можна було виключити 35 із 103 змінних.

Нові рейтинги отримані шляхом оптимізації ваги та зменшення діагностичних змінних продемонстрували сильну позитивну кореляцію з початковим рейтингом. Це дослідження сприяє покращенню Індексу як з теоретичної точки зору (із зазначенням найважливіших показників) і практична точка зору (зменшення витрат і часу на отримання надлишкових

даних). Хоча даний рейтинг є найбільш визнаним синтетичним показником національної конкурентоспроможності, якщо посилається на профільну західну літературу, однак він піддається найбільшій критиці через його нестабільність, потенційну кореляцію чи зворотність причинно-наслідковий зв'язок між опорами та відсутність теоретичного підґрунтя. Крім того, думки в економічній літературі свідчать про національну конкурентоспроможність відірвані від концепцій стійкості, соціальної нерівності та умов ринку праці. Ця ситуація ставить перед Всесвітнім економічним форумом численні нові виклики щодо його структури та змісту.

1.3. Методологічні підходи та методичний апарат дослідження глобальних конкурентних відносин

Методологія є осердям науки та будь якого її прояву, зокрема наукового дослідження, яким є кваліфікаційна робота. Головною метою методології дослідження такого явища як глобальна конкурентоспроможність наднаціональних економічних об'єднань є конструювання розуміння щодо принципів, критеріїв, методів, підходів та методів аналізу та дослідження поставлених дослідником цілей та завдань [30]. Ширше розуміння трактує методологію та її підходи що вивчення глобальної конкурентоспроможності як виокремлення механізмів впливу на досліджуваний об'єкт, прогнозуючи при цьому його тенденції розвитку. Таким чином, методологія - це вчення про стратегію, методи та способи вивчення предмету дослідження.

Перш за все, треба роз'яснити суть та призначення методів, які будуть слугувати знаряддям методологічного дослідження у даній роботі. По-перше, аналіз і синтез. Аналіз - це розчленування цілісного предмета на складові з метою їхнього всебічного вивчення. Іншими словами, піддати аналізу складові досліджуваного об'єкту. Синтез, у свою чергу, розуміється як поєднання раніше виділених частин предмета в єдине ціле. Тобто, зворотній процес до аналізу. Гармонійне та одночасне їх використання дозволить зрозуміти як окремі елементи досліджуваного явища, так і все явище загалом. Головною ж метою реалізації цього методу є виявлення концептуальних засад розвитку глобальних економічних відносин.

По-друге, комбінований метод - це поєднання описових та кількісних параметрів. Вони є проміжними між фактографічними (формалізованими) і експертними (інтуїтивними). Найчастіше до комбінованих методів відносять

колективні експертні оцінки та різного роду види моделювання, під час якого фактографічна і експертна інформація використовується як вхідна.

По-третє, SWOT-аналіз. SWOT-аналіз (сильні сторони, слабкі сторони, можливості та загрози) — це система, яка використовується для оцінки конкурентної позиції компанії та розробки стратегічного планування. SWOT-аналіз оцінює внутрішні та зовнішні фактори, а також поточний і майбутній потенціал. SWOT-аналіз залучає внутрішні джерела інформації (сильні та слабкі сторони конкретної компанії), а також зовнішні сили, які можуть мати неконтрольований вплив на рішення (можливості та загрози).

По-четверте, порівняльний метод. Порівняльний метод полягає у розгляді об'єкта дослідження у зв'язку з іншим. Об'єкт дослідження зазвичай порівнюють у просторі та/або часі. Порівняльні методи можуть бути якісними та кількісними. Часто існує компроміс: чим більше випадків для порівняння, тим менше доступних порівнюваних змінних, і навпаки. Порівняльний метод часто застосовують, коли шукають моделі подібності та відмінності, пояснюючи безперервність і зміни. У порівняльних дослідженнях часто використовується проект найбільш схожих систем (що полягає в порівнянні дуже подібних випадків, які відрізняються залежною змінною, припускаючи, що це полегшить пошук тих незалежних змінних, які пояснюють наявність/відсутність залежної змінної).

По-п'яте, графічний і табличний методи. Табличні методи використовуються для узагальнення даних у формі таблиці. Це систематична організація інформації в сітці рядків і стовпців. Найбільш часто використовуваним табличним форматом для узагальнення даних є частотна таблиця та перехресна таблиця. Графічні методи — це візуальний спосіб представлення даних за допомогою діаграм і графіків. Візуальні елементи роблять дані інтуїтивно зрозумілими та зрозумілими. Найпоширенішими

візуальними представленнями даних є стовпчаста діаграма, гістограма, діаграма Парето, коробкова діаграма, секторна діаграма, лінійна діаграма та точкова діаграма.

По-шосте, індукції та дедукції. Індукція використовується для опису міркувань, які включають використання конкретних спостережень, таких як спостережувані моделі, щоб зробити загальний висновок. Цей метод іноді називають індукційним. Індукція починається з набору приміщень, які базуються головним чином на досвіді чи експериментальних доказах. Він використовує ці передумови для узагальнення висновку. Індуктивне дослідження використовує більш якісний аналіз, як-от текстовий або візуальний аналіз, щоб знайти закономірності та теми в даних.

Дедуктивні умовиводи (також звані дедукцією) включають початок від набору загальних посилок, а потім отримання конкретного висновку, який містить не більше інформації, ніж самі приміщення. Спочатку необхідно сформулювати гіпотезу — обґрунтоване припущення, засноване на загальних передумовах (іноді сформованих індуктивними методами). Потім ви перевіряєте гіпотезу за допомогою експерименту. За результатами експерименту ви можете зробити конкретний висновок щодо правильності вашої гіпотези. Дедуктивне дослідження використовує більше кількісних методів, як-от статистичний аналіз, для перевірки та підтвердження теорії чи гіпотези. Цей метод використовує числа, щоб перевірити теорію чи гіпотезу та зробити об'єктивні висновки.

По-сьоме, прогностичний метод. Прогноз - це прогноз або оцінка ризику того, що щось станеться в майбутньому. У медицині ми зацікавлені в прогнозуванні майбутнього стану здоров'я людини, використовуючи її поточні характеристики, такі як зріст, вага, анамнез, маркери крові або результати рентгенографії. Прогностичне дослідження надає інформацію, яка

є важливою для розуміння, пояснення та прогнозування майбутніх тенденцій та варіантів розвитку подій. Він надає ключові докази для прогнозування результатів, прийняття клінічних рішень, розробки та оцінки.

Для того щоб належним чином оцінити БРІКС як наднаціональне економічне об'єднання, необхідно напрацювати систему індикаторів для їх оцінки конкурентоспроможності та взаємодії в умовах глобалізації. Тобто, обрати максимально сталі параметри, які можна вважати з високою долею ймовірності такими за умов динаміки змін у наш час. Саме тому комбінований підхід дасть можливість краще зрозуміти запропоновані показники, якими є:

1. Внутрішній валовий продукт (ВВП) на душу населення.
2. Приріст ВВП.
3. Національний дохід (НД).
4. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ).
5. Індекс споживчих цін (ІСЦ).
6. Демографічні показники.
7. Індекс сили (ефективності) державних інституцій.
8. Сальто зовнішньоекономічної торгівлі (експорт/імпорт).
9. Індекс стану освіти (різних її рівнів).
10. Індекс технологій тощо.

Такі параметри мають обов'язково бути врахованими, щоб отримати об'єктивне розуміння поточного стану справ та перспектив розвитку окремої держави, що вплине на БРІКС як об'єднання. Однак необхідно враховувати сценарії із «чорними лебедями», які стали актуальними у наш час. Тобто, найкраща, з точки зору методології, база показників та індикаторів не є вирішальним при ухваленні правильного управлінського рішення у сфері конкурентоспроможності, тому важливим фактором стає підготовка

всебічнорозвинутих дослідників, які будуть використовувати свої знання, корегуючи неточності формальних підходів.

РОЗДІЛ 2.

КРАЇНИ БРІКС У ГЛОБАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИНАХ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ РОЗВИТКУ

2.1 Становлення та кооперація країн БРІКС в межах єдиного глобального економічного утворення.

У наш глобалізований час тенденції зумовлюють об'єднання національних економік у межах певних субрегіональних чи транснаціональних об'єднань. Сьогодні різного рівня та гатунку об'єднання ростуть у геометричній прогресії. Кооперація між країнами БРІКС має на меті гармонізувати їх взаємостосунки та поліпшити їх конкурентні переваги. Вони взаємодіють у сфері міжнародної торгівлі, інвестицій, промисловості, науковому та технологічному співробітництві. БРІКС сформувалася на коопераційній платформі, щоб разом підняти свою значущість на світовому ринку, оскільки на самому початку держави-члени БРІКС тільки розвивалися економічно, а також інтенсифікації співпраці між країнами-членами. Покращенню показників міждержавної кооперації є участь в багатосторонніх глобальних організаціях співпраця між державами-членами БРІКС. Варто тепер роз'яснити що таке БРІКС, з точки зору глобального наддержавного економічного об'єднання.

БРІКС є міждержавним неформальним об'єднанням найбільших держав, що найбільш динамічно розвиваються. Іншими словами, це майданчик для зміцнення всебічної взаємодії між тими державами світу, чії економіки мають високий потенціал для зростання. Аббревіатура БРІКС (від англ. - BRICS) сформована з перших букв назв таких країн-членів англійською мовою, як Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південноафриканська республіка. Акронім БРІКС запропонував економіст банку Goldman Sachs

Джим О'Ніл в аналітичній записці «Будуємо найкращу світову економіку БРІКС» у листопаді 2001 року [13]. Дана назва має символічне та сенсове значення: BRICs звучить як англійське bricks - цегла. Таким чином автор наголошував, що ці країни стануть основою та визначать напрямок розвитку світової економіки в новому столітті. На його думку, економіки цих держав за рахунок потенціалу і низької бази зростатимуть швидше за інші у світі. За його прогнозом, до 2050 року на ці країни разом припадатиме 40 відсотків світового економічного виробництва. Також він виділяє такі параметри держав БРІКС:

1. вони займають понад 25 відсотків світової суші;
2. у них мешкає 40 відсотків населення всієї планети;
3. вони мають ринки, що найбільш швидко ростуть;
4. їхній сукупний ВВП становить 25,7 трильйона доларів.

Однак такий склад вона не завжди мала. Історію становлення БРІКС як наднаціонального глобального економічного утворення можна поділити на три ключові етапи:

1. Початок інституційного оформлення БРІКС після Петербурзького економічного форуму 2006 р.
2. Поглиблення міждержавної кооперації після 2011 р. із прийняттям Південноафриканської республіки (далі – ПАР).
3. Розширення та пошук нової моделі розвитку БРІКС після саміту в Йоханнесбурзі 2023 р. та долучення нових членів до об'єднання.

Економічна вага БРІКС, безумовно, значна. Між 2003 і 2007 роками зростання чотирьох країн становило 65% зростання світового ВВП. За паритетом купівельної спроможності ВВП БРІКС сьогодні вже перевищує ВВП США чи Європейського Союзу. Щоб скласти уявлення про темпи

зростання цих країн, у 2003 році на країни БРІК припадало 9% світового сукупного ВВП, а в 2009 році цей показник зріс до 14%. У 2010 році сукупний ВВП усіх п'яти країн (включаючи Південну Африку) склав 11 трильйонів доларів США, або 18% світової економіки. Враховуючи ВВП за паритетом купівельної спроможності, ця цифра ще більша: 19 трлн доларів США, або 25%. До 2006 року БРІК не були зібрані в рамках механізму, який дозволяв би їх артикуляцію. Концепція виражає існування чотирьох окремих країн, які мають характеристики, які дозволяють їх об'єднати разом, але не як механізм.

Лідери держав БРІК (Бразилія, росія, Індія та Китай) вперше зустрілися в Санкт-Петербурзі на полях саміту G8 у липні 2006 року [3]. Незабаром після цього, у вересні 2006 року, група була офіційно оформлена як БРІК під час 1-ї зустрічі міністрів закордонних справ БРІК, яка відбулася на полях загальних дебатів Асамблеї ООН у Нью-Йорку. На своєму першому саміті у 2009 році країни БРІК підтвердили свою відданість багатопольному світовому порядку та глобальному невтручання та закликали до нової глобальної резервної валюти як альтернативи долару США. У 2011 році до організації приєдналася ПАР. У червні 2016 року на своєму шостому саміті група розпочала роботу багатосторонній Новий банк розвитку (NDB) з метою «мобілізації ресурсів для інфраструктури». і проекти сталого розвитку в країнах БРІКС та інших країнах з економікою, що розвивається країн і для доповнення існуючих міжнародних фінансових установ (МФО). Таким чином, Достатньо відмітити, держави БРІКС, якщо говорити мовою статистики це 3 млрд. чол. населення (43% населення планети), 39,7 млн кв. км території або трохи більше чверті площі Землі, що виробляє 2520,5 млрд дол. США ВВП та здійснюється 88842 млн дол. США зовнішньоторговельного обігу.

БРІКС не має жорсткої організаційної будови, штаб-квартири чи статуту. По суті це неформальний клуб, майданчик для кооперації та взаємодії. Щороку головою групи призначають ту чи іншу країну-учасницю, вона організовує саміт та координує поточну діяльність клубу. Конкретних керівних осіб – генсеків, президентів чи директорів – у БРІКС немає. Нормативно-правові документи БРІКС – це протоколи самітів та договори про міжнародне співробітництво. Саміти. Представники країн-учасниць збираються на щорічних самітах та обговорюють стратегії прискорення економічного зростання, зміцнення своїх позицій на світовій арені. З моменту створення БРІКС відбулося 14 самітів об'єднання. У жовтні 2024 року заплановано п'ятнадцятий саміт, який проведуть у Казані. Зустрічі представників країн-учасниць БРІКС проводяться більш ніж у 30 різних форматах. Наприклад, це можуть бути наради міністрів закордонних справ, керівників центральних банків, представників науки та інших галузей.

Спочатку основними цілями створення союзу була боротьба з наслідками світової кризи та зменшення тиску на внутрішні економіки країн-учасниць із боку зовнішнього ринку. Але зміни у геополітичній обстановці у світі викликали розширення напрямів діяльності БРІКС.

Цілі БРІКС:

- 1) зростання обсягу торгівлі та інвестицій між країнами-учасницями;
- 2) підвищення якості життя населення;
- 3) розвиток високих технологій та їх впровадження у максимально широкий спектр економічних процесів;
- 4) підтримка приватного сектору підприємництва країн-учасниць БРІКС із націленістю на розвиток мікро-, малих та середніх підприємств;
- 5) розвиток інфраструктури та сприяння економічній інтеграції;

- б) розвиток нового міжнародного фінансового інституту (Новий банк розвитку);
- 7) створення пулу умовних валютних резервів на підтримку членів БРІКС у разі фінансових потрясінь;
- 8) просування реформи глобальних інститутів управління, таких як ООН та МВФ;
- 9) створення багатопольярного світу, в якому країни-учасниці відіграють більш активну роль у формуванні глобального порядку денного.

Тепер варто розглянути основні макроекономічні показники держав БРІКС. Відповідно до даних, що їх представив Міжнародного валютного фонду, за останні 5 років за показником сукупного ВВП, розрахованим за паритетом купівельної спроможності, «п'ятірка» БРІКС продемонструвала зростання від 33,6 трлн дол. в 2016 році до 41,02 трлн дол. в 2020 році. Проте, у зв'язку з пандемією коронавірусної інфекції, порівняно з 2019 р. загальний ВВП країн-членів організації у 2020 р. скоротився на 5 % (рис.2.1)

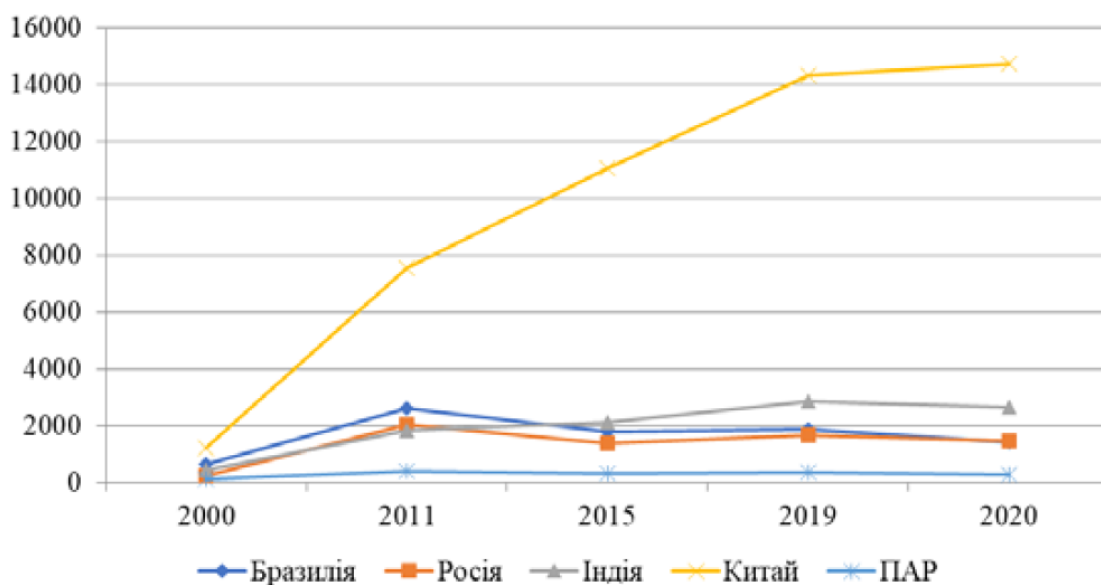

Рисунок 2.1 Валовий внутрішній продукт (поточні ціни / мільярд дол. США)
[39]

Прогнозується, що темпи зростання країн БРІКС, вищі за загальносвітові (4,5% порівняно з 2,5% найближчими роками), призведуть до подальшого збільшення частки «п'ятірки». До 2030 року вони перевищать сукупну частку навіть країн Європи, досягнувши 37% світової економіки. На частку країн БРІКС припадає 19% у світовому експорті товарів, 16% у світовому імпорті товарів (рис.2.2), 19% вхідних та майже стільки ж вихідних прямих інвестицій. Відповідна грошово-кредитна політика, спрямована на зниження державного боргу та збільшення міжнародних резервів, сприяє забезпеченню макроекономічної стабільності.

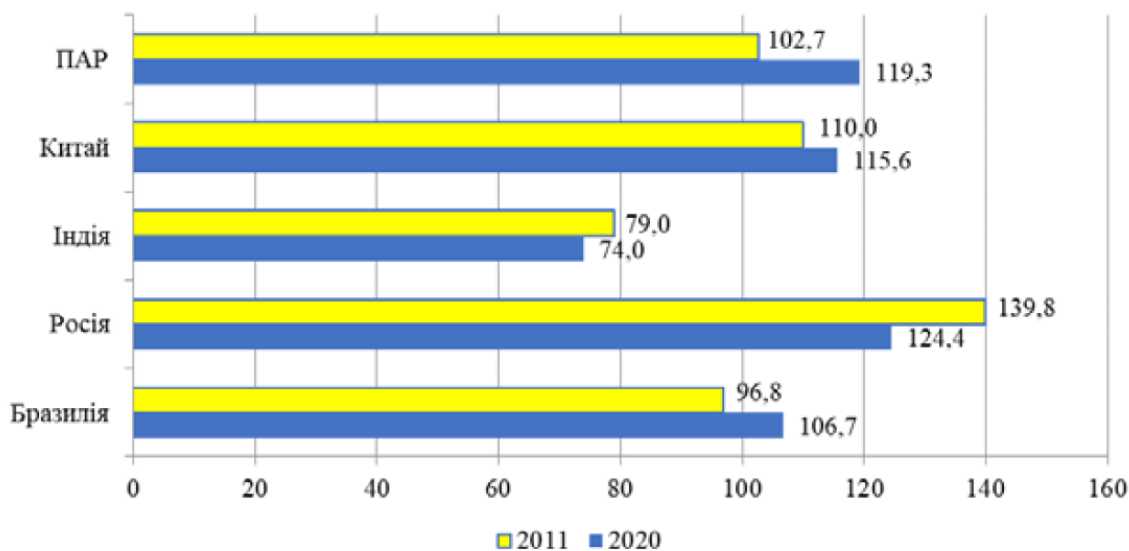

Рисунок 2.2. Співвідношення експорту товарів до імпорту товарів (%) [39]

У цій частині роботи мова буде йти про БРІКС у відрізок десяти років: з прийняттям ПАР як члена до першого карантинного року, тобто період 2011-2021 рр. Економічна динаміка країн БРІКС відрізняється стабільністю. За період 2016- 2020 рр. сукупний ВВП країн-учасниць зріс з 33,6 трлн. дол. США до 41,1 трлн. дол. США. Через пандемію COVID-19, звісно, спостерігався спад ВВП: на 5% у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. [17]. Беручи до уваги, що темпи зростання економік країн-учасниць за прогнозами будуть

вищими ніж середньосвітовий показник (4,5% та 2,5% відповідно), очікується збільшення долі угруповання [39].

За прогнозами, при збереженні існуючої динаміка, до 2030 р. сукупний ВВП БРІКС досягне 37% від глобальної економіки, що перевищить сукупну частку європейських країн. На частку Бразилії, рф, Індії, Китаю, Південної Африки приходить майже 20% експорту товарів та більше 15% імпорту товарів від глобального обсягу (граф.3), 20% світового потоку прямих інвестицій. Країни-члени проводять спільну грошовокредитну політику, що відповідає викликам сучасності і спрямована на зниження зовнішнього боргу та збільшення національних резервів та забезпечує макроекономічну стабільність [3].

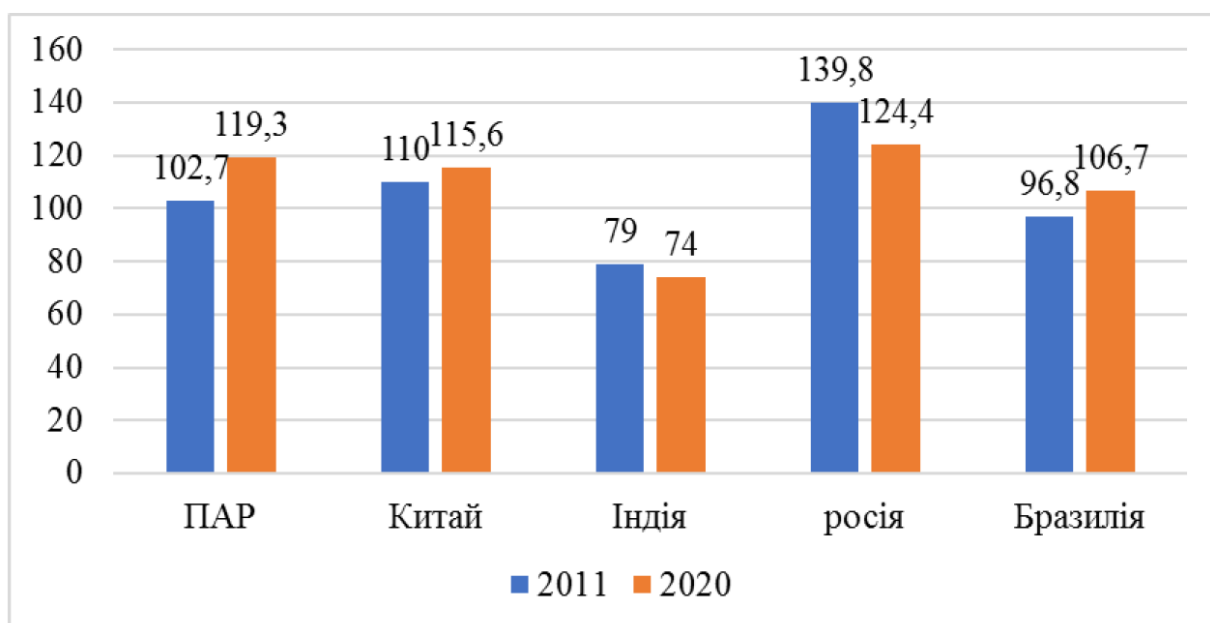

Рисунок 2.3. Співвідношення експорту товарів до імпорту товарів (%) [3]

Таким чином, країни-учасниці БРІКС мають значні природні ресурси, включаючи енергетичні, значні географічні простори, екологічні резерви, особливо прісноводні, а також ліси. Таким чином, ресурси та економіка

країн-учасниць БРІКС забезпечує потреби більшості населення планети. В період глобальної пандемії COVID-19 країни БРІКС продемонстрували свою готовність швидко адаптуватися до мінливих обставин та виразили спільну позицію перед сучасними викликами та загрозами. Так, Новий банк розвитку, заснований у рамках BRICKS, своєчасно оголосив про створення кредитного механізму з метою нівелювання наслідків пандемії. У даний час країни-учасники об'єднання обмінюються накопиченим досвідом, з метою зменшення розповсюдження коронавірусної інфекції і запобігання появи нових випадків зараження. За даними Світового банку, частка БРІКС у світовому ВВП зростає з 18% у 2010 році до 26% у 2021 році, при цьому вона зростала в усі роки протягом цього періоду. Вагомою причиною такої висхідної тенденції є зростання Китаю, на частку якого у 2021 році припадало понад 70% ВВП БРІКС. У перерахунку на душу населення БРІКС як група мала номінальний ВВП на душу населення 7666 доларів США у 2021 році проти глобального ВВП на душу населення в тому ж році, що становив 12 263 дол. Однак, за паритетом купівельної спроможності, середній ВВП на душу населення (ПКС) для економік БРІКС становить 17 990 доларів США, що набагато ближче до світового середнього ВВП на душу населення (ПКС) у 18 721,6 доларів США [19].

За даними БРІКС [2], станом на 2023 рік ВВП їхніх країн становить 31,5% світового ВВП, у порівнянні з 30,7% країн G7. Що стосується торгівлі, економіки БРІКС становлять 18% світового експорту. Однак їхня частка зростає, а темпи зростання експорту всередині БРІКС перевищують середньосвітовий показник [20]. Збільшення експорту всередині БРІКС може підтвердити аргумент про те, що розширення економічної співпраці приносить відчутні переваги та є важливим рушієм розвитку зростання внутрішньоблокових інвестицій (хоча й помірними темпами). Дані ЮНКТАД про ПІІ показують, що країни БРІКС, як угруповання, демонструють більш

ніж чотириразове збільшення своїх річних надходжень ПІ з 84 млрд. доларів США у 2001 році до 355 млрд. доларів США у 2021 році (рис. 2.4). Їхня частка у світовому надходженні ПІ також подвоїлася з 11 % у 2001 році до 22 % у 2021 році. [18]

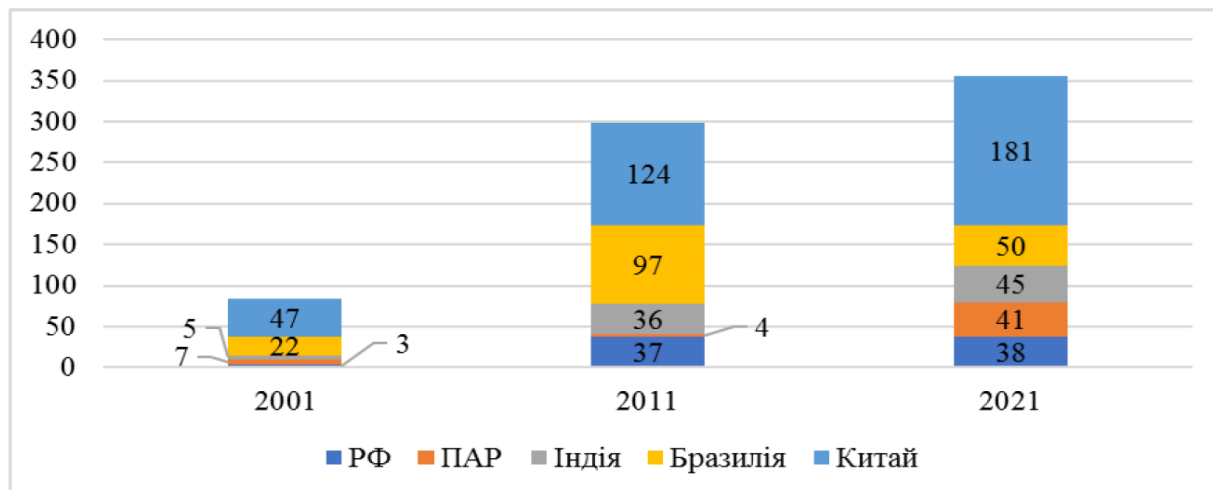

Рисунок 2.4. Приплив ПІ до БРІКС, 2001-2021 рр., млрд. дол. США [5]

Перше десятиліття 21-го століття характеризувалося високими темпами зростання припливу ПІ до країн БРІКС, які щорічно збільшувалися на 13,5%. Хоча це було типово в період розширення іноземних інвестицій [1], цей показник майже вдвічі перевищував середньосвітовий показник у 7,6%. З 2011 по 2021 рр. приплив ПІ до БРІКС різко сповільнився, зростаючи щорічно на 1,7%. Це відображало стагнацію глобального середовища для інвестицій, коли середньорічний темп зростання припливу ПІ за десятиліття став дещо негативним. На рівні індивідуальної економіки продуктивність була різною. Приплив прямих іноземних інвестицій у Китай щорічно зростав більш ніж на 10% у період з 2001 по 2011 роки, а потім впав до 4% з 2011 по 2021 роки. У росії та Індії з 2001 по 2011 рік спостерігалися надзвичайно високі річні темпи зростання припливу ПІ приблизно на 30% і понад 20% відповідно, але з тих пір вони погіршилися до трохи більше нуля відсотків і 2% відповідно в останні десять років. Після високих показників у першому

десятилітті 21-го століття щорічне зростання притоку ПІІ у Бразилії стало негативним у другому десятилітті, хоча з відновленням з 2015 року. Тенденція в Південній Африці, яка мала від'ємний річний темп притоку ПІІ з 2001 до 2011 рр., суперечив загальній тенденції, що спостерігається в БРІКС, і зафіксував річний темп зростання понад 25% з 2011 по 2021 рік.

2.2. Протистояння між країнами БРІКС та G-7 як прояв глобальних конкурентних відносин.

Ще з давніх-давен у людській свідомості існує дихотомічний поділ на зло та добро, біле і чорне тощо. Тому головними економічними потугами, що активно конкурують між собою є держави БРІКС та G-7. Хоча спочатку БРІКС об'єдналися заради інвестиційних можливостей, за останнє десятиліття БРІКС став економічним суперником G7. Декілька їхніх ініціатив включають створення альтернативного глобального банку, ведеться діалог щодо платіжної системи та нової резервної валюти. Динаміку ВВП об'єднань можна побачити нижче (граф. 5).

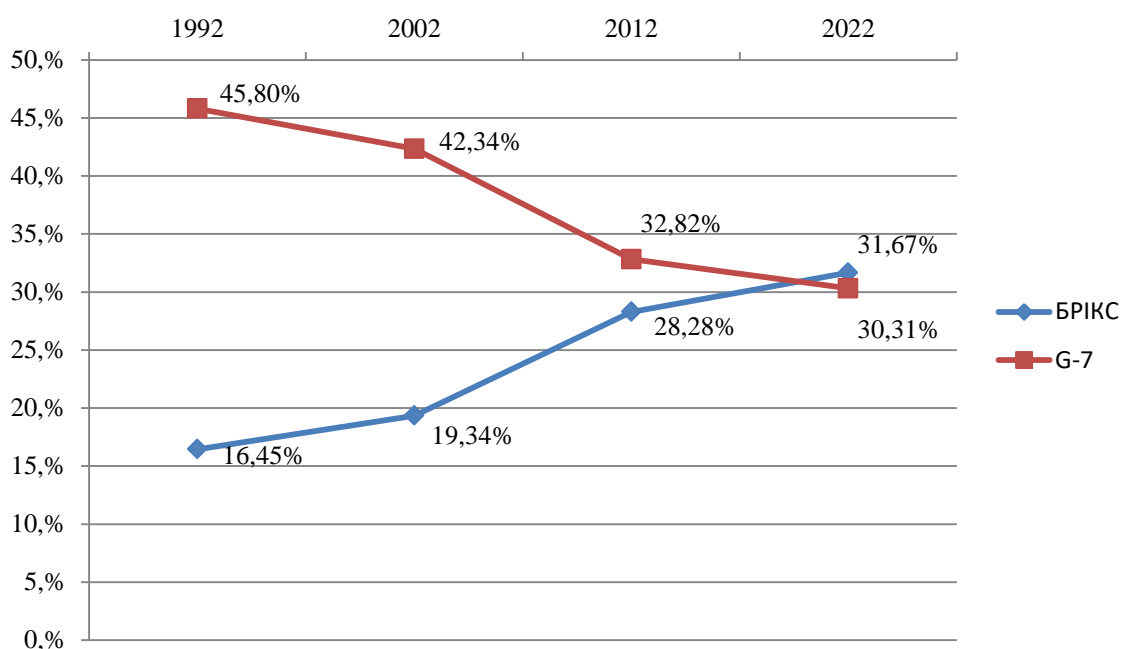

Рисунок 2.5. Частка світового ВВП держав БРІКС та G-7 у період 1992-2022 рр.

Економічний підйом БРІКС також має геополітичні наслідки. Поряд з різними політичними ідеалами, зростаюча влада БРІКС дає її країнам-членам фінансову силу для їх підтримки. Це стало актуальним після російського вторгнення в Україну в 2022 році, коли Китай та Індія утрималися від

засудження війни в ООН і продовжували купувати російську нафту. Тому головною проблемою є не стільки економічне зовнішнє тло, стільки геополітичне. Це викличе занепокоєння для країн G7, група розвинених країн все ще має безпрецедентний вплив на світовій арені. Номінально G7 все ще володіє більшою часткою світової економіки (46 трильйонів доларів), ніж БРІКС (27,7 трильйонів доларів). І від координації санкцій проти Росії до надсилання військової допомоги Україні G7 все ще має значний фінансовий і політичний вплив.

Згідно зібраними даними, блок вже випереджає країни G7 за темпами зростання. Дійсно, за поточними проектами БРІКС становить 33,7% світової економіки за ВВП (ПКС). В іншому випадку країни G7 складатимуть лише 27,8%. Проте ця невідповідність може лише збільшуватися, якщо більше країн прагнуть вступити до альянсу. Згідно з прогнозами МВФ, країни БРІКС становитимуть більшу частину світової економіки у 2023 році (\$56 трлн), ніж G7 (\$52 трлн), враховуючи ВВП, скоригований за ПКС. У наступні кілька десятиліть, особливо враховуючи те, що Китай та Індія покликані очолити глобальне зростання, водночас борючись із власними внутрішніми демографічними проблемами, світовий порядок стане лише складнішим і складнішим, оскільки ці міжнародні блоки змагатимуться за владу.

Прогнози Goldman Sachs показують, що до 2050 року БРІКС випередить G7 за рівнем ВВП, навіть без її нових членів. Чи справдяться ці прогнози чи ні, ще не визначено, однак, оскільки БРІКС має намір додати ще більше членів, група, ймовірно, затьмарить ВВП G7 у найближчі десятиліття (таблиця 2.1). Китай та Індія перебувають на етапі економічного розвитку, що характеризується зростанням продуктивності, заробітної плати та споживання, яким більшість країн G7 раніше користувалися протягом трьох

десятиліть після Другої світової війни. За прогнозами МВФ, до 2028 року країни БРІКС складатимуть одну третину світової економіки (ППС):

Таблиця 2.1 Співвідношення економічної долі країн БРІКС та G7 у світовій економіці [8]

Країна член G-7	% світової економіки у 2028 р.	Країна член БРІКС	% світової економіки у 2028 р.
США	14,5%	Китай	19,7%
Німеччина	2,9%	Індія	8,6%
Велика Британія	2,1%	Бразилія	2,2%
Франція	2,0%	ПАР	0,5%
Японія	3,3%	росія	2,6%
Італія	1,7%		
Канада	1,3%		
ВСЬОГО:	27,8%	ВСЬОГО:	33,7%

Хоча нові члени БРІКС наразі не мають надто великого внеску у ВВП блоку, варто зазначити, що у багатьох нових учасників попереду значне зростання. У багатьох нинішніх членів БРІКС темпи зростання реального ВВП вищі, ніж у країн G7, причому середнє зростання ВВП нинішніх членів БРІКС до 2050 року становило 189% до 2050 року порівняно з середнім показником у G7 на 50%, згідно з даними Goldman Sachs [6].

Розглянемо параметри сьогодення, які дають аналітикам-економістам зробити такий. Основних буде сім.

Перший стовп. Доходи та зростання. Сукупний валовий національний дохід (ВНД) БРІКС, скоригований на порівняльну купівельну спроможність, лише незначно більший, ніж у G7 — 42,4 трильйона доларів порівняно з 42,1 трильйоном доларів. Таким чином, на душу населення він становить приблизно чверть еквівалента G7. Найнижчий показник ВНД на душу населення серед G7 (Японія) більш ніж на третину перевищує найвищий серед БРІКС (росія). Середньорічне зростання ВВП на душу населення протягом 1990–2022 років (у постійних міжнародних доларах США 2017

року) становило 1,5 відсотка в G7, порівняно з 4,5 відсотками в БРІКС. Китай та Індія виділялися з надзвичайно високими середніми темпами зростання 12,3 та 6,4 відсотка відповідно. Середньорічні темпи зростання в Бразилії, росії та Південній Африці становили 1,3 відсотка, що трохи нижче середнього показника G7.

Другий стовп. Охорона здоров'я та освіта. Середня очікувана тривалість життя при народженні залишається вищою в кожній із країн G7, ніж у БРІКС. G7 має середню тривалість 81 рік, у порівнянні з 70 у БРІКС. Однак, схоже, цей розрив, ймовірно, ще більше скоротиться в наступні роки, оскільки результати громадського здоров'я збігаються. У сфері освіти Програма міжнародного оцінювання учнів Організації економічного співробітництва та розвитку періодично проводить тестування 15-річних дітей з читання, математики та природничих наук. Китай випереджає всіх інших (рис. 3), але росія, як і Італія, трохи відстає від решти G7, тоді як Бразилія відстає далі, а Індія та Південна Африка більше не беруть участі в тестах PISA, отримавши раніше низькі бали.

Третій стовп. Демократичне урядування. Відповідно до оцінок, наданих Інститутом демократії при Гетеборзькому університеті, який застосовує кілька показників у 180 країнах, щоб отримати зведений індекс від 0 до 1, було отримані дані по багатьом країнам світу, зокрема і тих, що нас цікавлять. Жоден з показників демократії БРІКС не наближається до показників G7. Індія зазнала краху під впливом націоналізму Нарендри Моді з 0,5 у 2016 році до 0,3 у 2022 році. росія та Китай посідають нижню частину рейтингу. Середній бал для G7 становить 0,77, у порівнянні з 0,31 для БРІКС.

Четвертий стовп. Нерівність та корупція. За даними Transparency International, що аналізують корупційні ризики (більша прозорість означає меншу корупцію) визначили свій рейтинг держав за цим параметром. Вони

визначають корупцію як зловживання довіреною владою для приватної вигоди. Кожна держава G7 має вищі бали, тому їх сприймають як менш корумповані, ніж усі БРІКС. Інші джерела, такі як Gallup, повідомили про такий же висновок. Більшість у 108 з 129 країн, опитаних у 2012 році, сказали, що корупція була широко поширена в їхніх урядах. Зокрема, 61% респондентів G7 вважають корупцію широко поширеною, порівняно з 76% в БРІКС (не враховуючи Китай). Концентрацію багатства за часткою 1 відсотка найбагатших. Згідно зі Звітом про світову нерівність за 2022 рік, середній показник становить 26% у G7 і цілих 43% в БРІКС. Крім того, нерівність у багатстві та доходах, як правило, йдуть рука об руку: індекс Джині (0–100) нерівності доходів у середньому вищий у БРІКС (39), ніж у G7 (33,5).

П'ятий стовп. Експорт. Експорт є надважливою складковою зовнішньоекономічною активністю кожної держави. Успішний експорт широкого спектру товарів демонструє здатність країни виробляти товари, які хочуть купувати інші країни. Незважаючи на Китай та Індію — обидва основні виробники промислової продукції — експорт промислової продукції становить меншу частку загального експорту в БРІКС (в середньому 48%), ніж у G7 (66%). Диверсифікацію експорту за товарами є невідм'ємним та важливим показником для здатності до конкуренції. Він показує індекс Фінгера-Крейніна, відносний індекс від 0 (повна диверсифікація) до 1 (без диверсифікації), який порівнює структуру експорту між країнами, показуючи, наскільки вона відрізняється від середньосвітового показника. Експорт із країн G7 із середнім індексом 0,33 є більш диверсифікованим, ніж з БРІКС (0,53).

Шостий стовп. Геополітичний компонент. Під час холодної війни, коли статистика національного доходу вказувала (як виявилось помилково), що США і Радянський Союз ось-ось стануть приблизно рівними в економічному

плані, світ можна було описати як біполярний. Два гегемони явно не були рівними в політичному плані, проте один був демократією, а інший — диктатурою. Після розпаду СРСР у в 1991 році світ багато хто вважав однополярним. Китай, Індія, росія та інші зрозуміло відкидають це на користь багатопольярного світогляду. Китай та Індія досягли вражаючого прогресу в багатьох відношеннях, особливо в плані довшого життя в кращих умовах, ніж раніше. Але їм ще потрібно подолати деяку відстань, особливо Китаю, який ніколи не прийняв демократію. росія, чий ВНД на душу населення був на 40 відсотків нижчим за середній показник G7 у 2022 році, тепер дрейфує за багатьма показниками.

Сьомий стовп. Здатність до конкурування. У наступні роки G7 і БРІКС, ймовірно, братимуть участь у жвавій конкуренції , щоб завоювати серця та уми по всьому світу. Проте G7 є більш згуртованою групою (навіть до того, як БРІКС додала шість нещодавно запрошених) — і не лише тому, що середня відстань між їхніми столицями становить 5504 кілометри, порівняно з 9291 км для БРІКС. Що ще важливіше, країни G7 мають тісні стосунки між собою, тоді як Китай та Індія є давніми ворогами з неврегульованими територіальними конфліктами на їхньому кордоні. Тому усе залежить від факторів, що відомі та ті, що не відомі і можуть дати про себе знати, такі як пандемія.

2.3. Тенденції розвитку країн БРІКС в системі глобальних конкурентних відносин

Впродовж останніх двох десятиліть світ став свідком глибоких змін у глобальному економічному та геополітичному ландшафті, оскільки піднесення країн БРІКС створило дедалі більшу протипагу традиційному домінуванню G7. Однак конфронтація із Заходом не єдина тенденція, яка проявляється цього разу. Вражаючий економічний підйом Китаю, зокрема, змінив глобальну торгівлю, інвестиції та ланцюги поставок. Виробнича майстерність країни, величезний споживчий ринок та зростання, яке ґрунтується на інноваціях, вивели країну на передовий край світової економіки. Незважаючи на те, що Індія все ще відстає на пару кроків, її величезне населення та жвава технологічна індустрія дозволяють їй стати другою економічною наддержавою блоку. Тим часом росія, Бразилія та Південна Африка не виправдали очікувань, їх частка у світовому ВВП (за паритетом купівельної спроможності) фактично зменшилася за останні два десятиліття. Головна тенденція, яка визначить тенденцію всього об'єднання – тенденція розвитку Китаю.

Китай є неформальним лідером БРІКС, тому успіхів Пекіну буде зумовлювати тенденції БРІКС [8]. Світова економічна перспектива Міжнародного валютного фонду, опублікована 16 квітня, прогнозував темпи економічного зростання Китаю на рівні 4,6% і 4,1% відповідно на 2024 і 2025 роки. У 2023 році, після відновлення економіки Китаю з припиненням політики «нульового COVID-19», темпи становили 5,2%, вище офіційної цілі 5%.

Можна виділити шість факторів, які впливатимуть на економічне зростання Китаю в найближчі роки:

1. Вичерпання сектора нерухомості як фактора зростання, який зріс до чверті ВВП країни. Обмеження, запроваджені в 2021 році урядом Китаю щодо доступу забудовників до дешевих кредитів через занепокоєння щодо розміру бульбашки нерухомості, не лише зупинили бум, але й показали крихкість активів забудовників.

2. Заборгованість органів місцевого самоврядування, особливо тому, що доходи місцевих органів влади від продажу землі забудовникам нерухомості скоротилися. Ступінь впливу китайських банків як на нерухомість, так і на місцеві органи влади, з можливими наслідками у вигляді непогашення кредитів, може негативно вплинути на пропозицію кредитів для економіки.

3. Проблема внутрішнього попиту домогосподарств. Китайські домогосподарства взяли великі борги, щоб купити нерухомість під час буму, а скорочення витрат супроводжувало негаразди з нерухомістю. Навіть незважаючи на те, що воно зросло після завершення Zero-COVID минулого року, внутрішнє споживання залишається на нижчій траєкторії, ніж до пандемії.

4. Зовнішній опір збільшенню експорту як альтернативи, враховуючи, що зараз вони стикаються з опором, який накопичився внаслідок загострення геополітичного суперництва за кордоном, особливо по відношенню до США та інших розвинених економік.

5. Радикальна зміна настроїв іноземних інвесторів. З третього кварталу 2023 року платіжний баланс Китаю зафіксував чистий відтік майже 12 мільярдів доларів прямих інвестицій через продаж активів або nereінвестування прибутку. Портфельні інвестиції, тобто акції та боргові цінні папери, також змінилися з позитивних на негативні.

6. Демографія. Збільшення пропозиції робочої сили, що супроводжує швидку урбанізацію, досягло межі. Довгострокове зниження кількості народжуваних і постійне скорочення населення, де зростає частка населення, що залишилося без ринку праці, означає, як і в багатьох інших частинах світу, кінець демографічного дивіденду.

Подальша політико-економічна взаємодія в рамках БРІКС може сприяти розширенню об'єднання через залучення до співпраці Південної Кореї, Австралії, Туреччини і Мексики, які активно співпрацюють на двосторонній основі в політичній, економічній та культурній сферах. До групи БРІКС також можуть приєднатися Індонезія і Туреччина, створивши об'єднання під назвою БРІКСІТ [13; 14]. На думку автора, поглиблення інтеграційних процесів у рамках БРІКС дозволить Бразилії та Росії зайняти провідні міжнародні позиції, що частково стосується й Індії, тоді як для Китаю проект БРІКС є менш актуальним. У перспективі, як зазначають експерти, країни цієї групи можуть перетворитися на динамічний вектор забезпечення глобальної безпеки, захисту політичних і фінансово-економічних інтересів за допомогою об'єднання в рамках інших міжнародних організацій. У своїй зовнішньополітичній діяльності члени об'єднання будуть виступати за збереження міжнародної стабільності, дотримання статуту ООН та норм міжнародного права у форматі зустрічей на різних міжнародних форумах. Країни БРІКС прагнуть реформувати існуючу міжнародну фінансово-економічну структуру через створення нової системи резервних валют і підвищення ролі національних валют у взаєморозрахунках між країнами-членами.

Важливим викликом перед світом, за даними ООН, буде проблема кризи світового продовольства, чим можуть скористатися країни БРІКС. Бразилія, росія, Індія та Китай виробляють близько 40 % пшениці (понад 260

млн т), 50 % свинини (понад 50 млн т), понад 30 % м'яса птиці (понад 30 млн т), 30 % яловичини (близько 20 млн т) від загальносвітового показника. У країнах БРІК зосереджено 32% (0,5 млрд га) загальносвітових орних земель. Бразилія, росія, Індія та Китай мають значний інтеграційний потенціал, реалізація якого дозволить більш ефективно впливати на глобальні процеси [1]. Незважаючи на те, що вищезазначені три не змогли досягти очікуваної ваги, п'ять країн БРІКС перевершили G7 за сукупним ВВП у 2020 році. Це вимірюється за паритетом купівельної спроможності, тобто з поправкою на різницю в купівельній спроможності. За даними МВФ, цього року на блок разом припадатиме 32,1 відсотка світового ВВП. Це більше порівняно з лише 16,9 відсотками у 1995 році та більше, ніж частка G7 у 29,9 відсотка.

Підйом країн БРІКС, хоч і не позбавлений викликів і розбіжностей усередині групи, призвів до посилення закликів до більш інклюзивного та представницького глобального управління, додаючи більшої ваги голосам, які відхиляються від політики, сформованої G7 під керівництвом Заходу. Ніде це відхилення не було настільки очевидним, як у відповідь на вторгнення росії в Україну. Хоча G7 засудила напад і наклала суворі санкції на росію, жоден із членів БРІКС не засудив дії росії та не приєднався до санкцій. Щодо цього питання відносить Країни БРІКС прагнуть реформувати існуючу міжнародну фінансово-економічну структуру через створення нової системи резервних валют і підвищення ролі національних валют у взаєморозрахунках між країнами-членами. Однак санкції США та інших країн Заходу – ще один виклик для об'єднання.

Сама країна БРІКС визначила основними проблемами двосторонню торгівлю, погіршення стану навколишнього середовища та зміну клімату, питання інтелектуальної власності, дискримінаційний характер реформ квот МВФ, ядерні проблеми тощо. БРІКС підтримував інтереси та занепокоєння

країн, що розвиваються, щодо вищезгаданих викликів, які живлять ширше перспективи БРІКС на глобальному рівні. Проблеми двосторонньої торгівлі є важливим джерелом занепокоєння серед країн БРІКС, що ілюструє головну невдачу їхніх відносин. На головних самітах, що відбулися, обговорювалося зменшення двосторонніх торговельних питань між цією групою, що робить це чудовою платформою для вираження їхніх проблем і перспектив. Відсутність міцної інституційної архітектури негативно вплинула на платформу БРІКС, і її слід подолати шляхом дипломатичних зв'язків на найвищому рівні та зустрічі лідерів між спільнотою БРІКС.

Іншим серйозним викликом для економік країн БРІКС є кардинальна зміна національної політики цих країн. Угода про валютний своп (угоди про непередбачені резерви) щодо торговельних операцій допоможе вирішити технічні проблеми, з якими стикаються ці економіки щодо транзакцій на рівні точок торгівлі. Конвертованість валюти є ще однією перешкодою для їхніх транзакцій, що створює серйозні труднощі у їхній фінансовій та обмінній співпраці. Геополітичні інтереси кожної з держав-членів також є серйозною проблемою всередині групи. На даний момент на китайсько-індійські відносини впливає Пакистан, а Китай зацікавлений у Пакистані, оскільки геополітичне стратегічне розташування негативно впливає на інтереси Індії в Південній Азії. Недавня ініціатива, як-от китайський «Один пояс, один шлях», СРЕС (Китайсько-Пакистанський економічний коридор), негативно націлена на інтереси Індії в Аравійському океані. Так само Китай з підозрою ставиться до геополітичних інтересів Індії в Південно-Китайському морі, що створює взаємну недовіру та напруженість у їхніх двосторонніх відносинах. Таким же чином відносини між росією та Китаєм, геополітичні інтереси обох країн щодо нафти будуть вирішуватися на їхній синергії та співпраці. Інші два члени (Бразилія та Південна Африка) географічно віддалені від Індії. Ці країни розташовані на різних континентах, Латинській

Америці та Африці. Це позитивний аспект для БРІКС, оскільки вони менше конфліктують з іншими партнерами, такими як Китай, Індія та Росія. У цій логічній нарративній ілюстрації стверджується, що група країн з ідентичним географічним положенням створює більше конфліктів і напруги, а не через негеографічні відносини.

Сама країна БРІКС визначила основними проблемами двосторонню торгівлю, погіршення стану навколишнього середовища та зміну клімату, питання інтелектуальної власності, дискримінаційний характер реформ квот МВФ, ядерні проблеми тощо. БРІКС підтримував інтереси та занепокоєння країн, що розвиваються, щодо вищезгаданих викликів, які живлять ширше перспективи БРІКС на глобальному рівні. Проблеми двосторонньої торгівлі є важливим джерелом занепокоєння серед країн БРІКС, що ілюструє головну невдачу їхніх відносин. На головних самітах, що відбулися, обговорювалося зменшення двосторонніх торговельних питань між цією групою, що робить це чудовою платформою для вираження їхніх проблем і перспектив. Відсутність міцної інституційної архітектури негативно вплинула на платформу БРІКС, і її слід подолати шляхом дипломатичних зв'язків на найвищому рівні та зустрічі лідерів між спільнотою БРІКС. Іншим серйозним викликом для економік країн БРІКС є кардинальна зміна національної політики цих країн. Угода про валютний своп (угоди про непередбачені резерви) щодо торговельних операцій допоможе вирішити технічні проблеми, з якими стикаються ці економіки щодо транзакцій на рівні точок торгівлі. Конвертованість валюти є ще однією перешкодою для їхніх транзакцій, що створює серйозні труднощі у їхній фінансовій та обмінній співпраці. Особливо цікавим з цієї точки зору будуть внутрішні політики росії та Китаю в умовах боротьби за новий світоустрій.

2.4. Проект розвитку БРІКС як глобального наднаціонального економічного об'єднання

Сьогоднішній світ перебуває у трансформаційному періоді, що лише посилює змагання та конкуренцію між основними глобальними силами. Сьогодні як і будь-який історичний час характеризується трьома параметрами: відкритість, швидкість, стабільність. Ця тріада існує завжди, однак виключає існування трьох компонентів одночасно. Тобто, у певний історичний момент можливе існування лише двох компонентів. Наприклад, Китай часів ізоляціонізму був такий, оскільки скомбінував швидкість та стабільність, у той час як Австро-Угорська чи Османська імперія були відкритими та стабільними, що призвело до неповоротності та занепаду. Тому сьогодні наш світ є відкритим та швидким, а, отже, нестабільним. Це правило, яке має засвоїти кожен. Такі умови зумовлюють не просто змагальний процес, але й створюють передумови для антагоністичної війни.

Деякі аналітики та світові оглядачі стверджують, що сьогодні починає формуватися двополярний світ і ми прийшли до нової Холодної війни [33]. Головною відмінністю протистояння сьогодні між США та Китаєм від боротьби між СРСР та США у минулому столітті є економічна площина протистояння та відсутність яскравовираженого ідеологічного суперництва. Вашингтон та Пекін формують «базові» сфери, яким необхідно створити середовище, яке буде підкріплювати ці площини. США з такою метою створило елітарний клуб країнами «Велика сімка» G7 (США, Канада, Велика Британія, Німеччина, Франція, Італія, Японія), натомість Китай є лідером егалітарного клубу країн BRICS (Бразилія, росія, Індія, Китай, Південна Африка, Єгипет, Іран, Ефіопія, Об'єднані Арабські Емірати).

Для того щоб краще зрозуміти тенденції БРІКС, необхідно зробити SWOT-аналіз як БРІКС загалом (таб. 4), так і його членів. В результаті цього

аналізу було виявлено головну проблему сьогодення БРІКС – питання інституціоналізації. Є деякі фактори як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, хоча вирішення цієї проблеми можна подолати шляхом утворення органів міждержавного рівня, на які буде покладено функцію арбітра та координатора [7]. Окремим важливим питання є питання внутрішньої кооперації та взаємодії держав-членів БРІКС. Особливо це стосується науково-технічної кооперації. Саме тому необхідно інтенсифікувати зовнішньоекономічну діяльність держав-членів БРІКС, з урахуванням ролі кожної з країн групи. Тому пропонується утворення мережі регіональних інтеграційних угруповань на чотирьох континентах, що будуть взаємодіяти [9]. Ця порада бути мати позитивний ефект за умови розширення блоку такими потенційними кандидатами як Мексика, Індонезія та Туреччина, Нігерія і навіть Південна Корея. Така ситуація тільки б посилювала конкурентоспроможність БРІКС.

Таблиця 2.2. SWOT-аналізу БРІКСУ як економічного об'єднання

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>1)Життєздатність об'єднання, яке існує більш як 18 років.</p> <p>2)Відмінна динаміка економічного розвитку на світовому ринку. На їх частку припадає 40% населення планети, 25% площі земної поверхні і близько 20% світового ВВП.</p> <p>3)Інтенсифіковано товарообіг між членами об'єднання.</p> <p>4)Протекціонізм від долару як платіжного засобу торгівлі між членами БРІКС.</p> <p>5)Кожен член БРІКС багатий певним видами ресурсів.</p>	<p>1)Економічна диференціація між членами БРІКС.</p> <p>2)Мінімізація створення єдиної для об'єднання валютної системи (як в ЄС євро).</p> <p>3)Слабкий ступінь інтегрованості її членів («жорстка» інтеграція) через географічні, політичні, військові та інші труднощі.</p>
Можливості	Загрози
<p>1) Поглиблення виробничої кооперації, спільних науково-дослідних розробок та інших коопераційних механізмів серед членів БРІКС.</p> <p>2) Створення спільного валютно-фінансового середовища.</p> <p>3) Прогнози економістів показують позитивну динаміку країн БРІКС та держав, що хочуть до нього доєднатися.</p> <p>4) Розширення країн-членів БРІКС.</p>	<p>1)Незадовільне функціонування фінансових інститутів країн БРІКС.</p> <p>2)Технологічна залежність від Заходу та антагоністичний характер конкуренції між Заходом та країнами БРІКС.</p> <p>3)Різновекторність членів блоку (суперечливість пріоритетів та цілей національних урядів).</p>

Кожна з держав БРІКС має свої переваги: Бразилія – сільськогосподарської продукцією, мінеральною сировиною і деякими технологічними розробками; росія-мінеральними ресурсами (і в першу чергу, вуглеводневою сировиною), висококваліфікованими кадрами і унікальними технологіями в ряді областей; Індія - дешевими інтелектуальними ресурсами та високими технологіями в деяких областях; Китай - величезними і дешевими трудовими ресурсами, запасами ряду стратегічно важливих видів сировини (наприклад, рідкісних металів) та кваліфікованими кадрами; Південноафриканська Республіка – природними ресурсами (алмази, золото та ін.).

Політика – це концентрований варіант економіки, тому тут варто обговорити ще політико-геополітичний аспект функціонування БРІКС. Держави-члени БРІКС розглядають свою співпрацю як інструмент покращення двосторонньої взаємодії, який має два основних моделі розвитку та політико-економічний курс об'єднання. Можна виокремити декілька основних проблем, які зараз стоять перед БРІКС [4]:

1. Прагненням Китаю створити двополярний світ із США і закріпити національну грошову одиницю юань як конкурента долару.

2. Активним просуванням росією ідей створення Єдиного економічного простору та спробою відновити вплив серед країн СНД.

3. Існуванням територіальних суперечок між Індією і Китаєм, що не дозволяє поглибити співпрацю в рамках п'яти держав.

Якщо говорити про потенційний розвиток БРІКС, то можна запропонувати дві моделі перспективного розвитку БРІКС у глобальних конкурентних відносинах: БРІКС як економічне об'єднання (Індія, Бразилія,

ПАР) та БРІКС як політико-економічний блок (Китай, росія). Перша модель притаманна державам, що не мають надмірних геополітичних амбіцій, вони бажають розвивати ідею з якою БРІКС і було утворено: економічна співпраця та підвищення конкурентоспроможності кожного її члена. Натомість Пекін та Москва бажають перетворити БРІКС у прямого антагоніста Заходу в обличчі G-7, вважаючи, що світ увійшов у нову Холодну війну, тільки в економічній площині. Особливо яскраво це спостерігається у взаємовідносин США та КНР, офіційні спікери яких завжди говорять не про війну між державами, а про змагання, тобто конкуренцію, що може інституційно та організаційно оформитися через БРІКС. Однак це потребуватиме великих внутрішньоорганізаційних мін у самій організації.

Окремим пластом у проблематиці БРІКС є питання щодо її розширення, оскільки прихильники першої моделі ставляться скептично до цієї ідеї, говорячи, що необхідно напрацювати критерії вступу для нових держав-членів, натомість інший табір в обличчі Китаю говорять про максимальне розширення альянсу. Потенційними кандидатами, що можуть посилити об'єднання у його конкурентних перевагах є Південна Корея, Австралія, Туреччина та Мексика, які активно співпрацюють на двосторонній основі в політичній, економічній та культурній сферах. Також викликає окремий інтерес до приєднання Індонезії і Туреччини, створивши об'єднання під назвою БРІКСІТ.

Питання розширення залежить від вирішення питань майбутнього самого БРІКС, якою моделлю піде БРІКС, оскільки за повного домінування Китаю демократичні держави чи ті, що співпрацюють із США та Заходом не зможуть потрапити до БРІКС через ідеологічний чинник, натомість демократичні Бразилія, ПАР та Індія зацікавлені саме у такій конфігурації, залучення сильних до сильних, щоб утворити синергетичний економічний

ефект. Інтенсифікація інтеграційних процесів у рамках БРІКС дозволить Бразилії та росії зайняти провідні міжнародні позиції, тоді як для Китаю проект БРІКС є однією із опцій. Як вважають деякі експерти, держави цієї групи можуть перетворитися на динамічний вектор забезпечення глобальної безпеки, захисту політичних і фінансово-економічних інтересів за допомогою об'єднання в рамках інших міжнародних організацій. У міжнародних зносинах БРІКС виступає за міжнародну стабільність, дотримання статуту ООН та норм міжнародного права у форматі зустрічей на різних міжнародних форумах, з одного боку, а з іншого боку – Китай та росія виступають за переформатування світового порядку, що нині існує.

Однак сьогодні важко визначити, чи зможуть держави БРІКС оформити єдину зовнішню політику та зменшити економічну залежність від інших країн, оскільки для деяких членів БРІКС співпраця із Заходом є більш пріоритетним, навіть згадати збільшення товарообігу між США та Китаєм. Можна спрогнозувати, що між країнами можна спостерігати тенденцію до двостороннього співробітництва, а не ефективної спільної діяльності. Якщо говорити про консенсусну позицію держав БРІКС, то тут варто згадати ситуацію щодо визнання Палестини, підтримка мирного вирішення конфлікту в Сирії, підтримка права Ірану на мирне використання атомної енергії, визнання за Африкою провідної ролі при вирішенні континентальних конфліктів, підтримка росією і Китаєм прагнень Бразилії, Індії та ПАР до постійного членства в Раді Безпеки ООН.

Наразі існують три можливі шляхи розвитку БРІКС:

1. «Розширення ядра», тобто. вступ до БРІКС нових держав, що усе частково проводиться після саміту в Йохансбурзі.
2. Розвиток співпраці з регіональними інтеграційними угрупованнями або так звана «інтеграція інтеграцій».

3. Комбінований сценарій. Мабуть, найбільш ймовірний. При цьому сценарії відбувається поступове розширення ядра, і одночасно активно протікає та сама «інтеграція інтеграцій». При цьому формати такої взаємодії можуть бути різними. Прагматичний варіант "інтеграції інтеграцій" - коли кожна з країн-членів БРІКС, яка представляє ту чи іншу регіональну інтеграційну організацію (наприклад, росія та ЄАЕС, Бразилія та МЕРКОСУР), сприятиме розвитку взаємодії з іншими інтеграційними угрупованнями.

Однак можливі інші чотири варіанти розвитку подій. Вони є менш стратегічними, скоріше тактичними кроками об'єднання. Тому інструменти, засоби їх реалізації будуть різними. Введення безвізового режиму між країнами, створення наднаціональних органів, що мають пріоритет щодо національних, спільне вирішення питань безпеки, координацію зовнішньої політики, формування загальних збройних сил швидкого реагування. До економічних інструментів відносяться такі механізми, як ліквідація торгових бар'єрів, забезпечення взаємозв'язку ринків товару, праці, капіталу, створення наднаціональних органів і зон вільної торгівлі з іншими країнами. Розглянувши вище зазначені сценарії розвитку БРІКС, можна сказати, що найбільш вдалим є існування БРІКС як альянсу, тому що стратегія створення альянсу країн групи БРІКС передбачає існування відносин між країнами-учасницями, які мають спільні цілі, прагнуть спільної вигоди та визнають високий рівень взаємозалежності, а також об'єднання зусиль для досягнення мети, реалізація, якої б вимагала набагато більше витрат за умови дії поодиночки.

При чому у рамках стратегічного альянсу країни поєднують зусилля, зберігаючи при цьому свою господарську і юридичну самостійність. Це – співробітництво, що дозволяє покладатись на сильні сторони учасників, причому ні в кого немає бажання чи можливості захопити унікальні переваги

партнера. Учасники одержують більш повну інформацію один про одного і про виконання контрактів, комунікації досить прозорі. У підсумку значно зростає роль неформальних факторів, насамперед взаємної довіри. Існування БРІКС як альянсу передбачає посилення зближення країн, їх економічних та соціальних показників, яке, у свою чергу, відіграє особливу роль у діяльності кожної країни-учасниці на міжнародній арені та безпосередньо впливає на добробут націй. Таким чином, БРІКС у формі альянсу дає наступні зміни [37]:

Зміни у частці та місці кожної країни-учасниці БРІКС у торговельних взаємозв'язках порівняно із 2014 роком. Так, у торгівля між Бразилією та країнами БРІКС зміниться наступним чином: Китай – 65%, Росія – 15%, Індія – 12%, ПАР – 8%). Торговельні зв'язки між Росією та БРІКС – Китай – 75%, Бразилія – 10%, Індія – 10%, ПАР – 5%. Щодо торгівля між Індією та країнами БРІКС ситуація прийме вигляд: Китай – 67%, Росія – 8%, ПАР – 14%, Бразилія – 11%. Торгівля між ПАР та БРІКС: Китай – 70%, Індія – 20%, Бразилія – 7% і Росія – 3%. Китай матиме такі показники – Росія – 25%, ПАР – 20%, Бразилія – 28%, Індія – 27%. Усе це спричинено взаємовигідними торговельними операціями між країнами, які приносять бажаний ефект та результат.

БРІКС розширює свою репрезентативність та відкриває двері для інших членів. Спочатку входить Аргентина, потім з метою посилення євразійської повістки і стримування Китаю росії вдається привести в організацію Туреччину (що вважається величезним геополітичним успіхом). В альянсі формується багаторівнева система членства, і на черговому щорічному Саміті в Анкарі у 2030 році очікується надання членства Індонезії та Саудівської Аравії. Таким чином, важко говорити сьогодні про розвиток держав БРІКС, оскільки це залежить від зовнішніх (війна росії проти

України, санкції Заходу проти Пекіну та Москви, динамікою світового ринку тощо) та внутрішніх (політичного режиму країн, динаміка ВВП, можливість до творення власної валютної системи тощо) чинників. Також важливим є те, яку саме модель буде домінуючою в БРІКС, що вплине на її функціонування та подальші результати.

ВИСНОВКИ

Отже, підводячи підсумки даної кваліфікаційної роботи, головною метою якої було дослідження економічного суперництва між країнами БРІКС та G-7 як прояву глобальних конкурентних відносин між даними глобальними економічними об'єднаннями, було отримано наступні результати: по-перше, було сформульовано суть та характерні риси поняття «глобальні конкурентні відносини» як базисної категорії. Надано визначення кожній частині даного поняття та продемонстровано точки зору різних дослідників на семантику даного поняття. Для операціоналізації цього широко терміну було взято три вужчі за сенсом поняття «конкуренція», «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможність держави». Було надано таке визначення: «глобальні конкурентні відносини» – це здатність до суперництва/змагання суб'єктів господарювання на міжнародному/глобальному рівні у процесі їх взаємодії задля реалізації поставлених ними цілей. Серед її головних рис варто назвати: вольовий характер, адаптивність та динамічність, глобальний характер, здатність до змагального процесу відповідних економічних суб'єктів, взаємозалежний характер реалізації тощо. Риси були виведені із особливостей понять, які є її невід'ємною частиною.

По-друге, досліджено індекс глобальної конкурентоспроможності як основи методологічного підходу визначення глобальної конкурентоспроможності. Даний формалізований індикатор слугує методологічною розробкою для урядів та інших зацікавлених економічних суб'єктів щодо ухвалення необхідних управлінських рішень, які вплинуть на свою участь на світовому ринку. Методологія даного індексу постійно трансформується, чому сприяє робота Всесвітнього економічного форуму у Давосі. Охарактеризовано дванадцять стовпів конкурентоспроможності

(інститути, інфраструктура, ефективність ринку праці, технологічність ринку, вища освіта та підготовка фахівців тощо), що дозволило стверджувати про включення у його методологію не лише економічних показників. Такі зміни було ухвалено Всесвітнім економічним форумом у 2018 р., який вважає, що у сьогоdnішній час не варто розраховувати лише на економічні критерії та індикатори. Крім цього, було розглянуто такі міжнародні індекси як: глобальний інноваційний індекс, рейтинг цифрової конкурентоспроможності країн світу, індекс світової конкурентоспроможності.

По-третє, узагальнено методологічні підходи та методичний апарат дослідження глобальних конкурентних відносин у системі світової економіки. Було описано методи дослідження, які використовуються у даній кваліфікаційній роботі та їх реалізація під час дослідження. Описано основні критерії, які мають бути врахованими при дослідженні конкурентних переваг певних міжнародних економічних суб'єктів, такі як рівень освіти, приріст ВВП, технологічність економіки тощо. Було з'ясовано, що специфіка досліджуваного явища приводить до думки, що для його пізнання необхідно відмовитися від формально-математичного (індексного) підходу чи емпіричних методів дослідження конкуренції та конкурентних відносин на глобальному ринку через недоліки обидвох, тому краще за все об'єднати їх, шляхом покращення методології перших та підняття освітнього рівня дослідників-економістів, що будуть оперувати цими даними, тлумачити їх.

По-четверте, досліджено становлення БРІКС як наддержавного глобального економічного об'єднання. Історія БРІКС – це міждержавне об'єднання держав, яке ставить собі за мету підняти свій економічний потенціал та ефективно використати синергетичний ефект своєї діяльності. БРІКС виникло як об'єднання Китаю, Індії, Бразилії та росії, згодом доєднався ПАР. Перше серйозне розширення відбулося у 2024 р., що стало закінченням періодом становлення БРІКС як наднаціонального

економічного об'єднання. Динаміка спільних проектів в економічній галузі свідчить про те, що процес інтеграції відбувається повільно, однак стабільно. Головною перевагою БРІКС як наддержавного об'єднання стала її внутрішня децентралізована та неформалізована структура, що робить її більш пластичною та підвищує адаптивність до тих викликів, які будуть стояти перед країнами-членами у майбутньому.

По-п'яте, виокремлено головні параметри протистояння між країнами БРІКС та G-7 як прояву глобальних конкурентних відносин. Головним критерієм обрання протистояння саме між цими економічними об'єднаннями є конфронтація між головними її лідерами: США та КНР. Під час аналізу було виявлено, що за економічними прогнозами, які роблять економісти-дослідники та міжнародні інституції, такі як Світовий банк та МВФ, динаміка БРІКС по багатьох економічних показників на кінець XXI ст. випередять країни G-7. Головною відмінністю між членів БРІКС є розуміння протистояння із державами Заходу: для Китаю та росії – це ідеологічне змагання за перерозподіл не лише світового ринку, але й геополітичної реальності; Індія, Бразилія, ПАР розглядають протистояння із G-7 як економічне змагання за покращення власних показників та покращити свої позиції на глобальному ринку. Протистояння проходить у багатьох площинах: від боротьби за ресурси до технологічного змагання, однак це стосується кожної держави окремо, наприклад, Китай та росія проводять хакерські атаки проти Західних держав, що не роблять інші член БРІКС, що говорить про відсутність єдиної стратегії об'єднання з цього питання.

По-шосте, висловити гіпотези щодо майбутніх тенденцій розвитку країн БРІКС у глобальній економіці. Оскільки альтернатив може бути дуже багато, що варто досліджувати в окремій роботі, тому акцент під час даного аналізу стосувався загальних тенденцій розвитку БРІКС та чинників, що можуть сприяти/завадити зміцненню конкурентних переваг альянсу. Одним

із ключових напрямків кооперації БРІКС, що може дати їм перевагу над рештою об'єднань – продовольча безпека, протекціоністські засоби держав-членів БРІКС мають зробити їх головними постачальниками сільськогосподарської продукції в умовах глобального голоду. Іншим варіантом простору для посилення конкурентоспроможності є залучення нових членів до БРІКС, які мають найважливіші для сучасних технологій та життєдіяльності економіки природних ресурсів: газ, нафта, золото, літій тощо.

По-сьоме, запропоновано ймовірні моделі розвитку БРІКС. Оскільки мова йде про висування гіпотези, то необхідно зазначити їх ймовірний варіант. Під час дослідження було виокремлено дві ключові моделі розвитку БРІКС у довгостроковій перспективі: перший – БРІКС як економічне об'єднання держав (Індія, Бразилія, ПАР); другий – БРІКС як економіко-політичний блок (Китай, росія). Перші більш консервативні з точки зору управління об'єднанням, демократичні та мають менші геополітичні інтереси, ніж прихильники другої парадигми розвитку подій. Найбільш ймовірним буде розвиток першого сценарію, однак через панування у світовому дискурсі побоювань нової Холодної війни, то другий варіант стає більш реалістичним у найближчій перспективі. Це стане можливим за таким умов: по-перше, покращення динаміки економіки Китаю як головного бенефіціару цієї альтернативи; по-друге, рішучість Заходу у протистоянні із Китаєм у економічній сфері, росією – у військовій; по-третє, здатність Китаю консолідувати членів БРІКС у новий формат взаємовідносин у боротьбі із Заходом та можливість реалізувати власну валютну систему як антипод долару.

Значення даної роботи полягає в тому, що вона дає чітке уявлення про БРІКС як глобальне економічне об'єднання держав, описує еволюцію, сучасний стан та тенденції розвитку об'єднання, в залежності від обраної

моделі розвитку. У подальшому можна дослідити специфіку функціонування БРІКС за різних альтернатив її розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. BRICS Joint Statistical Publication 2021. URL: <https://brics2021.gov.in/brics/public/uploads/docpdf/getdocu-64.pdf>.
2. BRICS. "Why 40+ Countries Want to Join BRICS."
3. Central Intelligence Agency [Electronic resource]. — Access mode. URL: <http://www.cia.gov>.
4. Denisenko, V. (2013). Geopolitical aspects of the BRICS Association. Retrieved from URL: <http://www.geopolitika.lt/index.php?artc=5989>
5. Eyring M. J., Johnson M. W., Nari H. New Business Models in Emerging Markets. / M. J. Eyring // Harvard Business Review. — January-February 2011. P. 89-95.
6. Goldman Sachs. <https://www.goldmansachs.com/intelligence/pages/gs-research/the-path-to-2075-slower-global-growth-but-convergence-remains-intact/report.pdf>
7. Hankel W. Megatrends of the global economy of tomorrow [Electronic resource] / W. Hankel, R. Isaak // The World Financial Review. — 2011. — May– June. — Access mode: <http://www.worldfinancialreview.com/?p=499>.
8. STEADY BUT SLOW: RESILIENCE AMID DIVERGENCE. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/04/16/world-economic-outlook-april-2024>
9. Karakaya E. Economic integration : An Overview of the Theoretical and Empirical Literature / E. Karakaya, A. Cooke // Applied Economics and Politics. 2002. № 2. P. 1–32.
10. Kim W.Chan, Mauborgne R. Blue Ocean Strategy: How to Create Uncontested Market Space and Make the Competition Irrelevant. / Kim W.Chan // HBS Press 2005. P.256

11. Lundvall B.-A. National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning / B.-A. Lundvall // London: Pinter Publishers 1992. P.175.
12. Moore J.F. The Death of Competition. / J.F. Moore // N.Y.: Harper Business. 2006. P.300
13. O'Neill, J. (2001). Building Better Global Economic BRICs. Goldman Sachs Global Economic Paper No. 66. URL: <https://www.almendron.com/tribuna/wp-content/uploads/2013/04/build-better-brics.pdf>
14. Olczyk, M., Kuc-Czarnecka, M., & Saltelli, A. (2022). Changes in the Global Competitiveness Index 4.0 Methodology: The Improved Approach of Competitiveness Benchmarking. Journal of Competitiveness, 14(1), 118–135.
15. Rita Gunther McGrath. The End of Competitive Advantage: How to Keep Your Strategy Moving as Fast as Your Business. / Rita Gunther McGrath// Harvard Business Review Press. June 4, 2013. P.240.
16. Slywotsky A. Value Migration. / A. Slywotsky // M.: «Mann, Ivanov and Ferber». 2006. P. 432.
17. Tkachenko S. L. BRICS and Development Alternatives, Rekindling the Strong State in Russia and China: Domestic Dynamics and Foreign Policy Projections / ed. by Bianchini, S. and Fiori, A., Leiden, Boston : Brill, 2020. P. 271–297.
18. UNCTAD BRICS Investment Report. URL: <https://unctad.org/publication/brics-investment-report>.
19. UNCTAD BRICS Investment Report. URL: <https://unctad.org/publication/brics-investment-report>.

20. Yang Xun, Bai Yang. BRICS cooperation leads the way to new era of global development. Qiushi Journal. June 2022. URL: http://en.qsttheory.cn/2022-06/10/c_760455.htm.
21. Адамик В.А. Оцінка конкурентоспроможності підприємства. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2012. № 1. С. 69—78.
22. Бондаренко І.С. Конкурентоспроможність економіки України в умовах розвитку національної інноваційної системи : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Донецьк, 2009. 20 с.
23. Бритченко І.Г., Ладунка І.С. Актуальні проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». 2015. Вип. 1(1). С. 116–118. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2015_1\(1\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuec_2015_1(1)_28).
24. Виноградова О. В. Конкурентоспроможність підприємства як економічна категорія / О. В. Виноградова, А. Ж. Асанова, О. О. Чарна // Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2021. № 3. С. 4-11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2021_3_3.
25. Воронкова А. Е., Калюжна Н. Г., Оленко В. І. Управлінські рішення в забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: організаційний аспект : монографія. Харків : ІНЖЕК, 2008. 512 с.
26. Грецький Р. Теоретичні підходи до визначення природи та сутності конкуренції. Формування ринкових відносин в Україні. 2015. № 2. С. 35—38.
27. Губатюк І. В. Тенденції розвитку теорії конкуренції в еволюції економічної науки / І. В. Губатюк // Науковий вісник Чернівецького університету. Чернівці, 2008. Випуск 367. Економіка. С.11-15.

28. Кузьмін О.Є. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : [навч. посіб. для студ. спец. «Міжнародна економіка»] / О.Є. Кузьмін, Н.І. Горбаль. Львів : Компакт-ЛВ, 2005. 304 с.
29. Мазаракі А. А., Пшеслінський Д. М., Смолін І. В. Торговельне право: стратегія, політика, конкурентоспроможність : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. 384 с.
30. Малярець Л. М. Вимірювання ознак об'єктів в економіці: методологія та практика / Л. М. Малярець. Харків : Вид. ХНЕУ, 2006. 384 с.
31. Маркс До., Енгельс Ф. Капітал. 2-ге вид. М.: Політвидав, 1960. Т. 23. 907 с.
32. Минко Л.М. Сутність і складові поняття конкурентоспроможності підприємства. Наукові праці НУХТ. 2015. Т. 21. № 1. С. 86–92.
33. ОНОВЛЕННЯ ДВОПОЛЯРНОСТІ СВІТУ?. Аналітична записка від Центра Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/08/15/2022_ANALIT_ZAPIS_Yurchyshyn.pdf
34. Панасенко Д.А. Конкурентоспроможність підприємства: сутнісна та функціональна характеристики. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Львів: 2012. № 727. С. 270—276.
35. Піддубний І.О., Піддубна А.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. Х.: ІНЖЕК, 2004. 264 с.
36. Портер М.Е. Стратегія конкуренції / пер. з англ. А. Олійник, Р. Сільський. К.: Основи, 2009. 390 с.
37. Резнікова О. Підсумки четвертого саміту БРІКС: нове місце країн, що розвиваються, у глобалізованому світі. [Електронний ресурс] – URL: : <http://www.niss.gov.ua/articles/801/>

38. Смолін І.В. Стратегічна конкурентоспроможність підприємства: змістовні імперативи та критерії оцінювання. Стратегія економічного розвитку України. 2015. № 36. С. 126–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/seru_2015_36_16.
39. Чернишова Л. Співробітництво країн БРІКС як новий формат інтеграційного об'єднання. Економіка та суспільство, (33). 2021. DOI: URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-59>.
40. Чіков І. А. Конкуренція: теоретичні підходи до розуміння сутності поняття. Агросвіт. 2019. № 10. С. 74–80.

Ім'я користувача:
Міжнародної економіки Москалюк Наталія

ID перевірки:
1016340487

Дата перевірки:
10.06.2024 03:20:43 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
10.06.2024 05:37:06 EEST

ID користувача:
100005722

Назва документа: КБР_Харкавенко В.Б_Країни БРІКС у глобальних конкурентних відносинах

Кількість сторінок: 60 Кількість слів: 12997 Кількість символів: 100143 Розмір файлу: 560.94 KB ID файлу: 10161416

20.8% Схожість

Найбільша схожість: 4.99% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1015727519)

19.2% Джерела з Інтернету

342

Сторінка 62

11.8% Джерела з Бібліотеки

429

Сторінка 66

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

2